

ROBERT TARNACKI

DOSTĘP DO DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH W OBSZARZE WEDŁUG KONWENCJI O PRAWIE MORZA Z 1982 R.

Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza z 1982 r. stanowi, że dno (i podziemie) mórz i oceanów leżące poza zasięgiem jurysdykcji państwowej zwane Obszarem oraz jego zasoby stanowią wspólne dziedzictwo ludzkości. Konwencja wyróżnia trzy kolejne fazy czynności mające za przedmiot zasoby znajdujące się w Obszarze: a) poszukiwanie, b) eksplorację, c) eksploatację.

Dostęp do działek zarezerwowanych jest ograniczony. Państwom rozwijającym się przyznana została przewaga prawie 15 lat nad pozostałymi inwestorami. Przedsiębiorstwu przyznano okres 15 lat na zdecydowanie, czy zamierza podjąć działalność na działce. Istnieje też zobowiązanie kontrahenta do zaoferowania Przedsiębiorstwu uczestnictwa w działalności na działce zarezerwowanej w charakterze wspólników joint venture, co wiąże się z podziałem między wspólników praw nabytych (praw do minerałów wydobytych z obszaru).

Współpraca w ramach joint venture z inwestorem profesjonalnie przygotowanym do prowadzenia działalności w Obszarze w szczególności umożliwi Przedsiębiorstwu skorzystanie z posiadanej przez partnera wiedzy, technologii oraz doświadczenia w prowadzeniu górnictwa głębokomorskiego.

Autor zauważa, że w początkowym okresie przyszłej fazy eksploracji i eksploatacji Obszaru będą dominować państwa rozwinięte.

WSTĘP

Międzynarodowy porządek prawny eksploracji i eksploatacji zasobów dna mórz i oceanów leżących poza zasięgiem jurysdykcji państwowej został ustanowiony przez Konwencję Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawie morza podpisaną 10.12.1982 r. w Montego Bay na Jamajce (Konwencja) i zmienioną przez postanowienia tzw. Porozumienia nowojorskiego z 28.07.1994 r. (dalej Porozumienie Nowojorskie albo Porozumienie).¹ Zasady tego porządku

---

¹ Prace nad Konwencją rozpoczęły się w 1973 r. na specjalnie w tym celu zwołanej III Konferencji Prawa Morza, która obradowała przez 11 lat i zakończyła się uchwaleniem Konwencji 10.12.1982 r.

zostały zawarte w części XI Konwencji oraz aneksach: III i IV do Konwencji, a także w załączniku do Porozumienia oraz tzw. zasadach, przepisach i procedurach wydawanych przez Międzynarodową Organizację Dna Morskiego (*International Sea-Bed Authority*) na mocy upoważnienia zawartego w Konwencji (tzw. Kodeksy Wydobywcze).

Konwencja stanowi, że dno (i podziemie) mórz i oceanów leżących poza zasięgiem jurysdykcji państwowej, zwane „Obszarem”², oraz jego zasoby stanowią wspólne dziedzictwo ludzkości³. Zasada wspólnego dziedzictwa ludzkości (WDL) stanowi fundament konwencyjnego reżimu Obszaru i jego zasobów⁴, znajdując swe rozwinięcie w przepisach Konwencji zawierających poszczególne zasady rządzące Obszarem⁵. Do momentu wejścia w życie Konwencji⁶ brakowało szczegółowej regulacji prawa międzynarodowego odnoszącej się do pozycji prawnomiędzynarodowej obszarów głębokomorskich oraz zasad postępowania państw i innych podmiotów na tych obszarach.

Traktowanie górnictwa głębokomorskiego w tradycyjnym (przedkonwencyjnym)⁷ prawie międzynarodowym polegało – zgodnie ze zdaniem większości doktryny – na stosowaniu wobec niego zasady wolności morza pełnego⁸. Stan ten nie był uznawany za zadowalający. Nawet autorzy opowiadający się za podleganiem górnictwa głębokomorskiego zasadzie wolności morza pełnego, przyznawali, że zasada ta nie jest w stanie zapewnić bezpieczeństwa prawnego dla inwestycji w operacje górnictwe⁹.

STAN PRAWNY

Podstawę konwencyjnego reżimu prawnego działalności w Obszarze stanowią normy prawne zawarte w postanowieniach Konwencji zmodyfikowanych przez Porozumienie nowojorskie z 1994 r. Druga grupa norm to normy tworzą-

---

² Art. 1 ust.1 pkt. 1 Konwencji.

³ Art. 136 Konwencji: „Obszar i jego zasoby stanowią wspólne dziedzictwo ludzkości”.

⁴ Przez „zasoby” Konwencja rozumie „wszystkie stałe, płynne lub gazowe zasoby mineralne *in situ* znajdujące się w Obszarze – art. 133 lit. a.

⁵ Zob. art. 137–149 mieszczące się w rozdziale 2 części XI Konwencji, a także art.150 lit.g *in fine* w rozdziale 3 tejże części.

⁶ Konwencja weszła w życie w dniu 16.11.1994 r., natomiast Porozumienie nowojorskie z 1994 r. – w dniu 28.07.1996 r.

⁷ O uchyleniu sprzecznych z Konwencją reguł przedkonwencyjnego prawa morza można mówić od chwili, gdy normy Konwencji uzyskały rangę norm powszechnie obowiązujących. Zdaniem autora tego artykułu nastąpiło to z chwilą, gdy stronami Konwencji została zdecydowana większość państw zdolnych do podjęcia działalności eksploracyjnej i eksploatacyjnej w Obszarze. Por. uwagi w następnym rozdziale niniejszego opracowania.

⁸ Por. W. Góralczyk, [w:] *Aktualne problemy prawa morza*, Gdańsk 1976, s. 207.

⁹ Zob. I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, Oxford 1979, s. 234, zob. też S. Oda, *International Law of the Resources of the Sea*, Sijthoff & Noordhoff 1979, s. 117.

ce tzw. prawo pochodne, nazwane przez R. Wolfruma jako *Sekundärrecht*¹⁰, czyli prawo stanowiące przez Organizację Dna Morskiego na podstawie upoważnienia udzielonego Organizacji przez Konwencję (zasady, przepisy i procedury). Należą do nich w szczególności tzw. Kodeksy Wydobywcze (*Mining Codes*) regulujące poszukiwanie, eksplorację i eksploatację zasobów Obszaru. Do dziś wszedł w życie Kodeks Wydobywczy z 2000 r., dotyczący poszukiwań i eksploracji konkretnych polimetalicznych w Obszarze, natomiast w fazie końcowej są prace nad projektem Kodeksu Wydobywczego z 2008 r., dotyczącego poszukiwań i eksploracji siarczków polimetalicznych w Obszarze¹¹ (dalej Kodeksy Wydobywcze bądź Kodeksy).

1. DZIAŁALNOŚĆ W OBSZARZE

1.1. POSZUKIWANIA, EKSPLOACJA I EKSPLOATACJA

Konwencja wyróżnia trzy kolejne fazy czynności mających za przedmiot zasoby znajdujące się w Obszarze: a) poszukiwanie, b) eksplorację i c) eksploatację. Pojęcie działalności w Obszarze, którym posługuje się Konwencja odnosi się wyłącznie do dwu ostatnich faz: eksploracji i eksploatacji¹² – nie obejmuje natomiast poszukiwań.

1.2 POSZUKIWANIA

Działania te składają się na fazę wstępną w stosunku do eksploracji, polegają one bowiem na ogólnym badaniu obszarów o luźno wyznaczonych granicach i mają na celu wyznaczenie działki o przeznaczeniu górniczym. Kodeksy Wydobywcze definiują poszukiwania jako „poszukiwanie złóż [zasobów, przyp. autora]¹³ w Obszarze, włącznie z szacowaniem składu, rozmiarów i występowania złóż i ich wartości ekonomicznej, bez praw wyłącznych”¹⁴. Konwencja nie mówi wprost o wydawaniu przez Organizację zezwoleń na poszukiwania, tym niemniej prawo do ich podjęcia zależy od spełnienia przez zainteresowanego inwestora (poszukiwacza – *prospector*) dwóch warunków. Musi on: a) zobowiązać się wobec Organizacji do przestrzegania postanowień Konwencji i odpowiednich zasad, przepisów i procedur Organizacji dotyczących współpra-

---

¹⁰ Por. R. Wolfrum, *Die Internationalisierung staatsfreier Räume*, Berlin 1984, s. 514; zob. art. 160 ust. 2 lit. f (ii) i art. 162 ust. 2 lit. o (ii), a także art. 17 aneksu III do Konwencji.

¹¹ Dokument ISBA/15/C/WP.1 2.09.2008 r.

¹² Art. 1 ust. 1 pkt.3 Konwencji.

¹³ Każdy z Kodeksów umieszcza w tym miejscu nazwę określonej kategorii zasobów; w Kodeksie z 2000 r. są to konkretnie polimetaliczne, w projekcie Kodeksu z 2008 r. są to siarczki polimetaliczne.

¹⁴ Regulacja 1 ust.3 lit.e Kodeksu z 2000 r. i regulacja 1 ust.3 lit.e Kodeksu z 2008 r.

cy w zakresie programów szkoleniowych wskazanych w art. 143 i 144 Konwencji oraz w zakresie ochrony środowiska; b) poddać się weryfikacji w tym zakresie przez Organizację. Należy rozumieć, że w razie negatywnego wyniku tej weryfikacji, Organizacja może odmówić poszukiwaczowi prawa do prowadzenia działań poszukiwawczych.

Poszukiwanie ma celu wyznaczenie działki, która poddana zostanie eksploatacji. Dlatego też prowadzone jest na większym obszarze niż obszar przyszłej działki górniczej, a jego granice nie muszą być precyzyjnie określone: „poszukiwacz (...) zawiadamia Organizację o przybliżonym obszarze lub obszarach, w których poszukiwanie ma być prowadzone”¹⁵. Inaczej niż w przypadku eksploatacji, uzyskanie upoważnienia do prowadzenia poszukiwania nie daje poszukiwaczowi żadnych praw do zasobów, jednakże poszukiwacz może pobrać odpowiednią próbkę (*reasonable quantity*) zasobów¹⁶ w celach próbnych, a nie w celach handlowych¹⁷.

1.3. EKSPLOACJA I EKSPLOATACJA

Kolejną po fazie poszukiwań jest faza eksploatacji, która rozpoczyna właściwą działalność w Obszarze. Eksploatacja ogranicza się do wydzielonej z obszaru poddanego uprzednio działaniom poszukiwawczym działki głębokomorskiej, której obszar i granice są szczegółowo określone w planie pracy przedkładanym Organizacji (art. 8 aneksu III).

Konwencja nie definiuje pojęcia eksploatacji (w polskim tłumaczeniu zwanej także „badaniem”)¹⁸ – czyni to natomiast Kodeks z 2000 r. oraz projekt Kodeksu z 2008 r. określając je jako „poszukiwanie złóż konkretności polimetalicznych (Kodeks z 2000 r.) albo siarczków polimetalicznych (projekt Kodeksu z 2008 r.) w Obszarze z zachowaniem wyłącznych praw do nich, analiza takich złóż, używanie i testowanie systemów i wyposażenia wydobywczego, urządzeń przetwórczych i systemów transportowych, a także prowadzenie badań nad czynnikami środowiskowymi, technicznymi, handlowymi i innymi właściwymi czynnikami, jakie muszą być wzięte pod uwagę podczas eksploatacji”¹⁹.

Właściwymi działaniami górniczymi są działania eksploatacyjne prowadzone na działce górniczej zatwierdzonej przez Organizację; z reguły jest to działka, na której inwestor prowadził uprzednio operacje eksploracyjne.

Podobnie jak w przypadku eksploatacji, w Konwencji brak jest definicji terminu „eksploatacja”, dostarczają ją za to oba kodeksy. Przez eksploatację ro-

¹⁵ Art. 2 ust. 1 litera b aneksu III oraz regulacja 3 ust. 4 lit b Kodeksów.

¹⁶ Art. 2 ust. 2 zd. 2 aneksu III i regulacja 2 ust. 4 zd. 2 Kodeksów.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Zob. polski tekst Konwencji o prawie morza w zbiorze dokumentów [w:] A. Przyborowska - Klimczak, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Wybór Dokumentów, Lublin 2004.

¹⁹ Regulacja 1.3.b Kodeksu z 2000 r. i projektu Kodeksu z 2008 r.

zumie się „wydobycie dla celów handlowych koncentracji polimetalicznych (Kodeks z 2000 r.) albo siarczków polimetalicznych (projekt Kodeksu z 2004 r.) w Obszarze i wyodrębnianie z nich minerałów, włącznie ze wzniesieniem i obsługą systemów górniczych, przetwórczych i transportowych, w celu wyprodukowania metali i ich ulokowaniu na rynku”²⁰. W porównaniu do działań poszukiwawczych faza eksploracji i eksploatacji jest poddana ostrzejszemu reżimowi prawnemu. Zgodnie z Konwencją wszystkie podmioty zainteresowane podjęciem działalności w Obszarze, włączając w to Przedsiębiorstwo, są zobowiązane uprzednio uzyskać od Organizacji²¹ zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploracji i/lub eksploatacji. Zatwierdzony plan pracy staje się kontraktem pomiędzy Organizacją a kontrahentem²².

2. SYSTEM EKSPLOARACJI I EKSPLOATACJI

Jądrem konwencyjnego systemu prawnego górnictwa w Obszarze są przepisy art. 153 ust. 2 Konwencji oraz art. 8 aneksu III Konwencji. Pierwszy z wymienionych artykułów powołuje do życia „system równoległy” eksploracji i eksploatacji zasobów Obszaru (*parallel system*), drugi natomiast tworzy szczególnie model dostępu do prowadzenia działalności w Obszarze, przybierający postać tzw. systemu rezerwacji działek (*site banking system*)²³.

2.1. SYSTEM RÓWNOLEGLY

Przyjęty przez Konwencję model eksploracji Obszaru i eksploatacji jego zasobów został nazwany systemem równoległym, gdyż przewiduje on, że działalność w Obszarze²⁴ prowadzona jest zarówno przez Organizację Dna Morskiego, działającą za pośrednictwem swego organu – Przedsiębiorstwa (*Enterprise*), jak i przez państwa-strony Konwencji lub podmioty, za które państwa te poręczyły. Mówi o tym ustęp 2 art. 153²⁵, przytoczonego poniżej *in extenso*:

- 1) Działalność w Obszarze jest organizowana, prowadzona i kontrolowana przez Organizację w imieniu ludzkości jako całości, stosownie

---

²⁰ Regulacja 1.3.a Kodeksu z 2000 r. i projektu *Kodeksu* z 2008 r.

²¹ Zatwierdzanie planów pracy należy do sfery kompetencji Rady – art.153 ust.3 zd. 1 Konwencji.

²² Dotyczy to także Przedsiębiorstwa – art. 4 zd. 2 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia.

²³ Zob. R. T a r n a c k i, *Korzystanie z Obszaru jako realizacja zasady wspólnego dziedzictwa ludzkości*, Prawo Morskie, 2007, tom XXIII, s. 67.

²⁴ „Działalnością w Obszarze” jest eksploracja Obszaru i eksploatacja jego zasobów – art. 1 ust. 1 pkt 3 Konwencji.

²⁵ Podane w dalszej części tekstu artykuły nieodnoszące się do określonego aktu prawnego (dokumentu) oznaczają artykuły Konwencji.

- do niniejszego artykułu a także do innych odpowiednich przepisów niniejszej części i aneksów do niej oraz zasad, przepisów i procedur Organizacji.
- 2) Działalność w Obszarze jest prowadzona w sposób przedstawiony w ustępie 3:
    - a) przez Przedsiębiorstwo, i
    - b) w stowarzyszeniu z Organizacją, przez państwa-strony lub przedsiębiorstwa państwowe, jak również jeżeli Państwa-Strony poręczą za nie, osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową państw-stron lub znajdujące się pod efektywną kontrolą tych państw, ich obywateli, albo przez jakąkolwiek grupę wyżej wymienionych jednostek, które spełniają warunki przewidziane w niniejszej części i w aneksie III.
  - 3) Działalność w Obszarze jest prowadzona stosownie do oficjalnego pisemnego planu pracy, opracowanego zgodnie z aneksem III i zatwierdzonego przez Radę po uprzednim rozpatrzeniu przez Komisję Prawno-Techniczną. Jeżeli działalność w Obszarze jest prowadzona z upoważnienia Organizacji przez jednostki wymienione w ustępie 2 litera b), wówczas taki plan pracy stosownie do artykułu 3 aneksu III ma formę kontraktu. Kontrakty mogą przewidywać wspólne przedsięwzięcia, stosownie do aneksu III artykułu 11.

2.2. GENEZA SYSTEMU RÓWNOLEGŁEGO

Koncepcja systemu równoległego zaprezentowana została po raz pierwszy w 1976 r.²⁶ przez sekretarza stanu USA H. Kissingera, który zaproponował system, w którym:

„każdy indywidualny kontrahent proponuje dwie działki górnicze przeznaczone do eksploatacji. Organizacja wybrałaby wtedy jedną z tych działek, na której wydobyć prowadzone byłoby bezpośrednio przez Organizację, lub która byłaby dostępna dla państw rozwijających się wedle ich wyboru. Druga byłaby eksploatowana przez samego kontrahenta”²⁷.

Przedstawione przez Kissingera rozwiązanie mające zapewnić „równoległy” dostęp do górnictwa w Obszarze zarówno dla Organizacji, jak i dla poszczególnych państw lub indywidualnych inwestorów opierało się na rezerwacji działek (*site banking*). System równoległy, przewidując prowadzenie eksploracji i eksploatacji dna głębokomorskiego jednocześnie przez Organizację Dna Morskiego oraz przez zainteresowane państwa (i podmioty sponsorowane przez te państwa) został zaproponowany jako rozwiązanie kompromisowe, mające pogodzić sprzeczne interesy państw rozwiniętych i państw rozwijających się uczestniczących w pracach pierwszego komitetu III Konferencji Prawa Morza.

²⁶ W dniu 8.04.1976 r. przed rozpoczęciem czwartej sesji III Konferencji ONZ Prawa Morza.

²⁷ *The Law of the Sea: A Test of International Cooperation*, 74 U.S. Department of State Bulletin, no. 1922, p. 540.

3. KATEGORIE INWESTORÓW W SYSTEMIE RÓWNOLEGLYM

„Równoległe” prowadzenie działalności w Obszarze wiąże się z istnieniem pod rządami Konwencji różnych kategorii inwestorów, którzy mogą być zaangażowani w eksplorację i eksploatację zasobów Obszaru. Art. 153 ust.2 wymienia następujące podmioty, którym Konwencja przyznaje prawo do prowadzenia działalności w Obszarze:

- a) Organizację (działająca poprzez swój organ, którym jest Przedsiębiorstwo), oraz
- b) Państwa-strony Konwencji, a także przedsiębiorstwa państwowe, osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową Państw-Stron lub znajdujące się pod efektywną kontrolą tych państw, ich obywatele albo grupa wyżej wymienionych podmiotów, jeżeli mają poręczenie państw-stron oraz spełniają warunki określone w Konwencji.

Spośród powyższych podmiotów szczególną pozycję ma Organizacja. Występuje ona bowiem jednocześnie w charakterze organu organizującego i kontrolującego działalność w Obszarze²⁸ oraz podmiotu prowadzącego tę działalność (Przedsiębiorstwo)²⁹. Natomiast państwa-strony oraz inne podmioty dopuszczone do działalności w Obszarze na podstawie art.153 ust.2 lit.b znajdują się w sytuacji adresata władczych rozstrzygnięć podejmowanych przez Organizację, będącą jednocześnie potencjalnym konkurentem na polu górnictwa głębokomorskiego.

3.1. ORGANIZACJA: PRZEDSIĘBIORSTWO

Organizacja prowadzi działalność w Obszarze za pośrednictwem swego organu, którym jest Przedsiębiorstwo (*Enterprise*), nazywane także potocznie gospodarczym ramieniem Organizacji. W systemie górnictwa głębokomorskiego Konwencja w swej pierwotnej postaci z 1982 r. zapewniła Przedsiębiorstwu pozycję szczególną, czego symbolicznym wyrazem pozostało do dziś wskazanie Przedsiębiorstwa na pierwszym miejscu wśród podmiotów uprawnionych do prowadzenia działalności w Obszarze – art. 153 ust. 2 Konwencji wymienia je pod literą a, podczas gdy państwa-strony Konwencji i pozostali uczestnicy tej działalności są wskazani pod literą b.

W myśl Konwencji „Przedsiębiorstwo jest organem Organizacji, który stosownie do art.153 lit. a bezpośrednio prowadzi działalność w Obszarze oraz zajmuje się transportem, przetwarzaniem i zbytem minerałów wydobywanych

²⁸ Art. 153 ust. 1.

²⁹ Art. 153 ust. 1 i ust. 2 lit. a.

z Obszaru”³⁰. Podstawą prawną dla podjęcia działań operacyjnych na działkach górniczych w Obszarze przez inwestora, w tym także przez Przedsiębiorstwo, jest oficjalny pisemny plan pracy, zatwierdzony przez Radę Organizacji po jego uprzednim rozpatrzeniu przez Komisję Prawną i Techniczną³¹.

Rozpoczęcie operacji górniczych przez Przedsiębiorstwo wymaga uprzedniego zawarcia kontraktu pomiędzy nim a Organizacją, za którą działa jej organ – Rada³². Jest to interesujący przypadek zawarcia przez organizację międzynarodową umowy samej z sobą. Autonomia Przedsiębiorstwa w stosunku do Organizacji znajduje swój wyraz w wyłączeniu jego odpowiedzialności za działania i zaniechania Organizacji³³.

W swym pierwotnym brzmieniu z 1982 r. Konwencja przyznawała Przedsiębiorstwu wiele indywidualnych uprawnień stawiających je w pozycji uprzywilejowanej względem pozostałych inwestorów wskazanych w art. 153 ust. 2 lit. Jak stwierdzono w literaturze, Przedsiębiorstwo symbolizowało aspiracje państw rozwijających się, które widziały w nim narzędzie realizacji zasady uznania Obszaru i jego zasobów za wspólne dziedzictwo ludzkości (WDL)³⁴, pozwalające na zapewnienie tym państwom udziału w korzyściach uzyskiwanych z eksploatacji zasobów Obszaru³⁵. Państwa rozwijające się uczestniczące w III Konferencji Prawa Morza czyniły wysiłki, by Konwencja zapewniała Przedsiębiorstwu możliwie szerokie uprawnienia i kompetencje. Skutkiem tych starań – uwieńczonych sukcesem mimo opozycji ze strony państw rozwiniętych – stało się przyjęcie w 1982 r. modelu eksploatacji zasobów Obszaru, który silnie dyskryminował indywidualnych inwestorów w stosunku do Przedsiębiorstwa. Na uprzywilejowane stanowisko tego ostatniego złożyło się szereg elementów, spośród których należy wymienić zobowiązanie państw-stron Konwencji do sfinansowania na rzecz Przedsiębiorstwa jednej działki górniczej³⁶, uprawnienie Przedsiębiorstwa do otrzymywania technologii związanej z prowadzeniem operacji górniczych w Obszarze od inwestorów – stron kontraktów

³⁰ Art. 170 ust. 1.

³¹ Art. 153 ust. 3.

³² Rozdział 2 ust. 4 zd. 2 załącznika do Porozumienia nowojorskiego.

³³ Jak stwierdza art. 2 ust. 3 aneksu IV Konwencji: „Żadne postanowienie niniejszej Konwencji nie nakłada na Przedsiębiorstwo odpowiedzialności za działania lub zobowiązania Organizacji ani nie nakłada na Organizację odpowiedzialności za działania lub zobowiązania Przedsiębiorstwa”.

³⁴ Ang. *common heritage of mankind*.

³⁵ H.M. Nordquist, S.N. Nandan, S. Rosenne, M.W. Lodge, *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, A Commentary*, 2003, vol. VI, s. 760.

³⁶ Zobowiązanie to miało polegać na: a) udzieleniu Przedsiębiorstwu długoterminowych nieoprocentowanych pożyczek dla zapewnienia połowy potrzebnych funduszy na wydatki niezbędnych dla sfinansowania działki, oraz b) udzieleniu gwarancji spłaty długu zaciągniętego przez Przedsiębiorstwo w celu pozyskania przez nią drugiej połowy potrzebnych funduszy. Przez „potrzebne fundusze” Konwencja rozumiała środki finansowe niezbędne do sfinansowania eksploatacji i eksploatacji zasobów znajdujących się na jednej działce górniczej oraz kosztów transportu, przetworzenia i poszukiwania rynków zbytu, a także wstępnych kosztów administracyjnych – art. 11 ust. 3 aneksu IV Konwencji,

obejmujących zatwierdzone plany pracy³⁷, zwolnienie Przedsiębiorstwa z obowiązku wyznaczenia dwóch działek górniczych, z których tylko jedna przeznaczona byłaby do eksploracji i eksploatacji przez Przedsiębiorstwo³⁸, oraz uprawnienie do podjęcia decyzji o podjęciu działalności na określonym obszarze zarezerwowanym³⁹.

Nierówność w sferze uprawnień Przedsiębiorstwa jako podmiotu faworyzowanego przez Konwencję a pozostałymi inwestorami trwała w niezmienionej postaci do czasu wejścia w życie Porozumienia Nowojorskiego. Porozumienie w sposób zasadniczy osłabiło pozycję Przedsiębiorstwa, wprowadzając szereg modyfikacji konwencyjnego reżimu działalności w Obszarze – zwolniło państwa-strony Konwencji z obowiązku sfinansowania działalności Przedsiębiorstwa na jednej działce wydobywczej oraz z finansowania jakichkolwiek działań podejmowanych w ramach wspólnych przedsięwzięć⁴⁰, wprowadziło ogólną regułę, że „zobowiązania odnoszące się do kontrahentów mają zastosowanie do Przedsiębiorstwa”⁴¹, zwolniło inwestorów, którzy uzyskali zatwierdzenie swoich planów pracy z zobowiązania do przekazania posiadanej przez siebie technologii górnictwa głębokomorskiego na rzecz Przedsiębiorstwa⁴², rozciągnęło na Przedsiębiorstwo stosowanie generalnej reguły przewidującej, że plan pracy po jego zatwierdzeniu staje się kontraktem zawartym z Organizacją⁴³, wreszcie dopuściło inwestorów innych niż Przedsiębiorstwo (i państwa rozwijające się⁴⁴) do niedostępnych im dotąd działek zarezerwowanych⁴⁵.

Odebranie Przedsiębiorstwu przyznanych mu pierwotnie przywilejów dalece zmniejszyło widoki na podjęcie przezeń działalności w Obszarze. W konsekwencji zdjęcia z państw stron Konwencji ciężaru wyposażenia Przedsiębiorstwa w środki finansowe i techniczne pojawił się problem niezdolności Przedsiębiorstwa do samodzielnego podjęcia działalności na dnie głębokomorskim.

---

³⁷ Takie przekazanie – choć miałyby się odbywać na „słusznych i uzasadnionych warunkach handlowych” – niekoniecznie jednak na warunkach rynkowych – miałyby charakter obligatoryjny (art. 5 aneksu III Konwencji).

³⁸ Art. 8 aneksu III Konwencji.

³⁹ Art. 9 aneksu III Konwencji. Obok wspomnianych wyżej preferencji, pozycję Przedsiębiorstwa wzmacnia zawarta w Konwencji dyrektywa stanowienia przez Organizację prawa wtórnego kształtującego warunki finansowe kontraktów z indywidualnymi inwestorami w celu „umożliwienia Przedsiębiorstwu skutecznego włączenia się w eksploatację zasobów dna morskiego równocześnie z podmiotami, o których mowa w art. 153 ust. 2 lit.b”³⁹. Motywem przyznania Przedsiębiorstwu szczególnych uprawnień w dziedzinie podejmowania działalności eksploracyjnej i eksploatacyjnej było dążenie do zniwelowania przewagi technologicznej i finansowej, jaką państwa rozwinięte i wyspecjalizowane spółki górnicze miały w stosunku do państw rozwijających się.

⁴⁰ Rozdział 2 ust. 3 załącznika do Porozumienia.

⁴¹ Rozdział 2 ust. 4 zd. 1 załącznika do Porozumienia.

⁴² Rozdział 5 ust. 2 załącznika do Porozumienia.

⁴³ Rozdział 2 ust. 4 zd. 2 załącznika do Porozumienia.

⁴⁴ Uprawnienia państw rozwijających się w stosunku do działek zarezerwowanych określa art. 9 aneksu III Konwencji.

⁴⁵ Pod warunkiem spełnienia wymogów określonych w ust. 5 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia.

Z uwagi na to, a także na ówczesne prognozy ekonomiczne przewidujące przesunięcie w czasie podjęcia działań w zakresie przemysłowej eksploracji i eksploatacji Obszaru, Porozumienie zdecydowało o odroczeniu rozpoczęcia jego funkcjonowania. Dopóki Przedsiębiorstwo nie stanie się zdolne działać niezależnie od Sekretariatu, dopóty jego funkcje pełnić będzie tymczasowo Sekretariat Organizacji⁴⁶. Kiedy już do tego dojdzie, początkowa działalność operacyjna Przedsiębiorstwa ma być prowadzona nie inaczej niż w ramach wspólnych przedsięwzięć podejmowanych wspólnie z innym indywidualnym inwestorem⁴⁷. Należy wspomnieć, że wspólne prowadzenie działań operacyjnych jest podstawową formą działalności w Obszarze przewidzianą przez projekt Kodeksu Wydobyczego z 2008 r., który wymienia trzy warianty współpracy Przedsiębiorstwa z inwestorami⁴⁸.

Wszystko wskazuje na to, że aktywność Przedsiębiorstwa na dnie głębokomorskim będzie pochodną zaangażowania państw-stron Konwencji oraz związanych z nimi inwestorów, to natomiast będzie zależec od względów czysto ekonomicznych.

3.2. INWESTORZY WSKAZANI W ART. 153 LIT. B KONWENCJI

Jak stanowi art. 153 ust. 2 lit. b Konwencji, państwa-strony Konwencji, przedsiębiorstwa państwowe oraz osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową państw-stron lub znajdujące się pod efektywną kontrolą tych państw, ich obywatele albo grupa wyżej wymienionych podmiotów, jeżeli mają poręczenie państw-stron oraz spełniają warunki określone w Konwencji, prowadzą działalność w Obszarze w stowarzyszeniu z Organizacją.

Użycie zwrotu „w stowarzyszeniu” wskazuje na istnienie związku pomiędzy Organizacją a inwestorem i rodzi pytanie o charakter takiego związku. Na podstawie postanowień Konwencji i Porozumienia słuszne wydaje się wykluczenie wszelkich więzi zmuszających inwestorów do prowadzenia tej działalności jedynie we **współpracy** z Organizacją (Przedsiębiorstwem). Jak trafnie proponuje Wolfrum, zapis o prowadzeniu działalności w Obszarze w stowarzyszeniu z Organizacją należy odczytywać w powiązaniu z przepisem art. 153 ust. 1, nadającym Organizacji szczególną rolę podmiotu organizującego i kontrolującego działalność w Obszarze. W tym kontekście zwrot „w stowarzyszeniu z Organizacją” należy rozumieć jako wskazanie, że działalność w Obszarze ma być prowadzona z uwzględnieniem organizującej i kontrolnej funkcji Organizacji⁴⁹. Brzmienie tego przepisu ma znaczenie przede wszystkim polityczne, podkreślając dominującą rolę Organizacji w dziedzinie górnictwa głębokomorskiego,

⁴⁶ Rozdział 2 ust. 1 zd. 1 załącznika do Porozumienia.

⁴⁷ Rozdział 2 ust. 2 zd. 1 załącznika do Porozumienia.

⁴⁸ Zob. regulacje: 16 i 19 projektu Kodeksu z 2008 r..

⁴⁹ R. Wolfrum, *op.cit.*, Berlin 1984, s. 428.

w rzeczywistości jednakże przejawiającej się nie tyle w prowadzeniu działalności przez samą Organizację, ile w sferze kontrolnej i organizatorskiej, o której mowa w art. 153 ust. 1 *in initio* Konwencji.

W ramach kategorii inwestorów wskazanych w art. 153 ust. 2 lit. b Konwencji szczególną grupę tworzą państwa rozwijające się – strony Konwencji oraz przedsiębiorstwa państwowe oraz osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową tych państw-stron lub znajdujące się pod efektywną kontrolą tych państw, ich obywatele albo grupa wyżej wymienionych podmiotów, jeżeli mają poręczenie państw-stron oraz spełniają warunki określone w Konwencji.

Grupa ta korzysta za szczególnego przywileju polegającego na możliwości wystąpienia do Organizacji – z pierwszeństwem przed pozostałymi inwestorami wskazanymi w art. 153 ust. 2 lit. b (a zatem wszystkich inwestorów oprócz Przedsiębiorstwa)⁵⁰ – z wnioskiem o zatwierdzenie planu pracy dotyczącego prowadzenia działalności w obszarach zarezerwowanych. Uprawnienia tej grupy potencjalnych uczestników działalności w Obszarze omówiono w punkcie 6 niniejszego artykułu.

4. KWALIFIKACJE WNIOSKODAWCÓW

Kryteria kwalifikacji wnioskodawców do prowadzenia działalności w Obszarze określa art. 4 aneksu III Konwencji. W przypadku wnioskodawców innych niż Przedsiębiorstwo warunkiem wstępnym jest, by mieli oni przynależność bądź znajdowali się pod kontrolą państw będących stronami Konwencji oraz mieli ich poręczenie⁵¹. Kryteria kwalifikacyjne można podzielić na dwie grupy. Pierwsza grupa obejmuje wymogi techniczne i finansowe⁵². Nie zostały one określone przez Konwencję, która pozostawia tę kwestię do uregulowania w zasadach, przepisach i procedurach Organizacji⁵³. Druga zawiera liczne zobowiązania nałożone na wnioskodawcę. Przede wszystkim jest to zobowiązanie wnioskodawcy do przestrzegania przepisów Konwencji, zasad, przepisów i procedur Organizacji oraz decyzji wydanych przez Organizację a także warunków kontraktów⁵⁴. Osobno Konwencja wymienia wymóg transferu technologii, ure-

---

⁵⁰ W szczególnych okolicznościach pierwszeństwo to może być wyłączone na rzecz inwestora, który uprzednio „wniósł” działkę zarezerwowaną do Organizacji – zob. uwagi w punkcie 7 niniejszego opracowania.

⁵¹ Art. 4 ust. 1 aneksu III oraz regulacja 11 Kodeksu Wydobywczego z 2000 r. i projektu Kodeksu wydobywczego z 2008 r.

⁵² „Możliwości techniczne i finansowe” wspomniane w art. 4 ust. 2 aneksu III oraz w regulacji 12 Kodeksu z 2000 r. o regulacji 13 projektu Kodeksu z 2008 r.

⁵³ Art. 4 ust. 1 i 2 aneksu III Konwencji.

⁵⁴ Art. 4 ust. 6 lit. a aneksu III Konwencji.

gulowanego szczegółowo w art. 5 aneksu III⁵⁵.

4.1. WYMOGI FINANSOWE I TECHNICZNE

Do uściślenia kryteriów kwalifikacyjnych o charakterze finansowym i technicznym doszło w ramach zmian wprowadzonych przez Porozumienie nowojorskie z 1994 r. Porozumienie sprecyzowało te wymogi w stosunku do ograniczonego kręgu podmiotowego – mianowicie w odniesieniu do inwestorów innych niż inwestorzy pionierscy, prowadzący działalność pionierską w ramach reżimu prawnego tzw. ochrony inwestycji przygotowawczych (*preparatory investment protection* – PIP)⁵⁶ uregulowanej na podstawie Rezolucji II Aktu Końcowego III Konferencji Prawa Morza, a którzy „podjęli już istotną działalność w Obszarze przed wejściem w życie Konwencji” (lub ich następców prawnych)⁵⁷. Grupa ta obejmowała inwestorów pochodzących z państw rozwiniętych, które pozostawały poza Konwencją, i prowadzących operacje głębokomorskie poza systemem prawnym Konwencji. Uwzględniając znaczne nakłady, poniesione przez te podmioty (kompanie międzynarodowe) Porozumienie ustanowiło z myślą o nich szczególne kryterium pozwalające na spełnienie kwalifikacyjnych standardów o charakterze finansowym i technicznym, o których wspomina art. 4 ust. 2 aneksu III Konwencji. Zgodnie z rozdziałem 1 załącznika do Porozumienia warunki te uważa się za spełnione, jeżeli państwo poręczające poświadczy, że wnioskodawca występujący o zatwierdzenie planu pracy wydał sumę co najmniej 30 milionów dolarów USA na przeprowadzenie badań oraz co najmniej 10 procent tej sumy wydano na lokalizację, pomiary i ocenę działki objętej planem pracy⁵⁸. Stosowanie tych kryteriów wobec wskazanych wyżej inwestorów, składających wnioski o zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploracji konkretnych polimetalicznych, zostało potwierdzone w Kodeksie Wydobywczym z 2000 r.⁵⁹.

Zarówno Kodeks Wydobywczy z 2000 r., jak i projekt Kodeksu Wydobywczego z 2008 r., poza przypadkiem inwestorów „zaawansowanych” w operacjach podmorskich i inwestorów pionierskich, wobec których Kodeks Wydo-

⁵⁵ Art. 4 ust. 6 lit. d aneksu III Konwencji.

⁵⁶ Zob. R. Tarnacki, *op.cit.*

⁵⁷ Ust. 6 lit. a (i) rozdziału 1 (*Koszty i postanowienia instytucjonalne*) załącznika do Porozumienia.

⁵⁸ Ust. 6 lit. a (i) rozdziału 1 (*Koszty i postanowienia instytucjonalne*) załącznika do Porozumienia.

⁵⁹ Regulacja 12 ust. 2 Kodeksu Wydobywczego 2000 r., natomiast o tej kategorii inwestorów nie wspomina projekt Kodeksu Wydobywczego z 2008 r. Szczególnie traktowanie przewiduje Konwencja wobec inwestorów pionierskich, którzy podjęli tzw. działalność pionierską na podstawie postanowień Rezolucji II Aktu końcowego III Konferencji Prawa Morza. Pionierski inwestor może wystąpić o zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploracji bez konieczności wykazania poniesienia wydatków wspomnianych wyżej, wniosek ten powinien jednak być złożony w terminie 36 miesięcy od dnia wejścia w życie Konwencji. Ustalenie standardów finansowych i technicznych wobec pozostałych inwestorów pozostawiła Konwencja do rozstrzygnięcia w zasadach, przepisach i procedurach Organizacji.

bywcy z 2000 r. zastosował wymogi określone w Porozumieniu⁶⁰, nie przewidywały wymiernych liczbowo standardów finansowych i technicznych stosowanych wobec pozostałych kategorii wnioskodawców występujących do Organizacji o zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploracji zasobów. Kodeksy stwierdzają jedynie, że wnioski o zatwierdzenie planu pracy obejmującego eksplorację zasobów⁶¹, składane przez Przedsiębiorstwo, państwo-stronę Konwencji lub przedsiębiorstwo państwowe oraz przez pozostałych wnioskodawców powinny zawierać oświadczenia o posiadaniu środków finansowych, jakie są niezbędne do pokrycia szacowanych kosztów operacji objętych planem pracy⁶².

Oświadczenie takie powinno być złożone przez:

- a) „odpowiednią władzę” – w przypadku Przedsiębiorstwa⁶³, przy czym przez odpowiednią władzę należy rozumieć zarząd Przedsiębiorstwa⁶⁴;
- b) państwo-wnioskodawcę lub państwo poręczające – w przypadku odpowiednio: państwa lub przedsiębiorstwa państwowego⁶⁵;
- c) podmiot będący jednostką dominującą wobec wnioskodawcy (jego właścicielem) – w przypadku wnioskodawcy innego niż wymienione powyżej; oświadczenie to powinno odpowiadać przyjętym międzynarodowym standardom rachunkowości i być poświadczone przez biegłych rewidentów⁶⁶;
- d) państwo lub przedsiębiorstwo państwowe kontrolujące wnioskodawcę; w tym wypadku oświadczenie powinno stwierdzać, że wnioskodawca będzie posiadał środki finansowe, by prowadzić działania objęte planem pracy w zakresie eksploracji⁶⁷.

Wnioskodawca niebędący Przedsiębiorstwem, państwem-stroną Konwencji ani przedsiębiorstwem państwowym powinien dołączyć do wniosku także zbądane przez biegłych rewidentów sprawozdania finansowe, zawierające bilans i rachunek wyników za ostatnie trzy lata obrotowe i sporządzone zgodnie z przyjętymi w skali międzynarodowej zasadami rachunkowości⁶⁸, a wnioskodawca będący jednostką zależną – także takie sprawozdania dotyczące jednostki domi-

---

⁶⁰ Wymogi poświadczenia przez państwo (lub państwa) sponsorujące, że inwestor wydał kwotę 30 mln USD na badania i eksplorację oraz że wydał nie mniej niż 10% tej kwoty na zlokalizowanie, pomiar i oszacowanie obszaru wskazanego w planie pracy obejmującym eksplorację, zob. rozdział 1 ust. 6 lit. a (i) Porozumienia oraz regulacja 12 ust. 2 Kodeksu Wydobywczego z 2000 r..

⁶¹ Konkrecji polimetalicznych w przypadku Kodeksu z 2000 r. oraz siarczków polimetalicznych w przypadku projektu Kodeksu z 2008 r..

⁶² Regulacja 12 ust. 3, 4 i 5 Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 3, 4 i 5 projektu Kodeksu z 2008 r.

⁶³ Regulacja 12 ust. 3 Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 2 projektu Kodeksu z 2008 r.

⁶⁴ Art. 5 i 6 aneksu IV Konwencji.

⁶⁵ Regulacja 12 ust. 4 Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 3 projektu Kodeksu z 2008 r..

⁶⁶ Regulacja 12 ust. 5 lit.b Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 4 lit.b projektu Kodeksu z 2008 r.

⁶⁷ Regulacja 12 ust. 5 lit.c Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 4 lit.c projektu Kodeksu z 2008 r.

⁶⁸ Regulacja 12 ust. 5 *in initio* Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 4 *in initio* projektu Kodeksu z 2008 r.

nującej⁶⁹. Natomiast, gdy taki wnioskodawca zamierzał sfinansować wykonanie przedłożonego planu pracy środkami pochodzącymi z kredytu bądź pożyczki, jego wniosek powinien zawierać kwotę kredytu (pożyczki), a także okres jego spłaty i stopę odsetek⁷⁰.

Jeżeli chodzi o spełnianie standardów technicznych, oba *Kodeksy* wymagają, by każdy wniosek zawierał:

- a) ogólny opis dotychczasowego doświadczenia wnioskodawcy a także jego wiedzy, umiejętności, kwalifikacji technicznej i fachowości, mających znaczenie w związku z przedłożonym planem pracy⁷¹;
- b) ogólny opis wyposażenia i metod przewidzianych do użycia przy realizacji planu pracy w zakresie eksploracji, a także inne informacje niemające charakteru informacji, będących przedmiotem własności przemysłowej, dotyczące charakterystyki tego wyposażenia i metod⁷²;
- c) ogólny opis finansowej i technicznej zdolności wnioskodawcy do podjęcia stosownych działań w razie zaistnienia wypadku powodującego poważną szkodę w środowisku morskim⁷³.

Konwencja ustanawia zasadę, że poza enumeratywnie wymienionymi wyjątkami (o których mowa będzie poniżej) wymogi nakładane na wnioskodawców mają naturę finansową i techniczną, a więc podlegają ocenie przy użyciu obiektywnego miernika⁷⁴.

4.2. POZOSTAŁE WYMOGI

Niezależnie od spełnienia wymienionych wyżej wymogów o charakterze finansowym i technicznym, przesłanką zatwierdzenia przez Organizację planu pracy jest złożenie przez wnioskodawcę oświadczeń o przejęciu szeregu zobowiązań, o których mówi art.4 ust.6 aneksu III Konwencji, a dotyczących:

- a) przestrzegania ciążących na wnioskodawcy zobowiązań przewidzianych w postanowieniach części XI Konwencji, w regulacjach wydanych przez Organizację, w decyzjach organów Organizacji i warunkach kontraktów zawartych z Organizacją;
- b) wyrażania zgody na kontrolę Organizacji nad działalnością w Obszarze, w granicach określonych w Konwencji;

---

⁶⁹ Regulacja 12 ust. 5 lit.b Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust.4 lit.b projektu Kodeksu z 2008 r.

⁷⁰ Regulacja 12 ust.6 *Kodeksu* z 2000 r. i regulacja 13 ust. 5 projektu Kodeksu z 2008 r..

⁷¹ Regulacja 12 ust. 7 lit.a Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 6 lit.a projektu Kodeksu z 2008 r.

⁷² Regulacja 12 ust. 7 lit.b Kodeksu z 2000 r. i regulacja 13 ust. 6 lit.b projektu Kodeksu z 2008 r.

⁷³ Regulacja 12 ust. 7 lit.c *Kodeksu* z 2000 r. i regulacja 13 ust. 6 lit.c projektu *Kodeksu* z 2008 r..

⁷⁴ „Z wyjątkiem przewidzianym w ustępie 6 takie standardy kwalifikacyjne odnoszą się do możliwości finansowych i technicznych wnioskodawcy oraz do jego działalności na podstawie jakichkolwiek poprzednich kontraktów z Organizacją” – art. 4 ust. 2 aneksu III Konwencji.

- c) złożenia Organizacji pisemnego oświadczenia, zapewniającego, że jego obowiązki wynikające z kontraktu będą wykonywane w dobrej wierze; oraz
- d) przestrzegania postanowień dotyczących przekazywania technologii⁷⁵.

Ostatnie z wymienionych zobowiązań miało do czasu wejścia w życie Porozumienia szczególny charakter, gdyż w przeciwieństwie do pozostałych wymogów z ust. 6 art. 4 aneksu III Konwencji tworzyło konkretną powinność transferu technologii. Na gruncie Porozumienia zobowiązanie to zmieniło swe pierwotne znaczenie, które pod rządami Konwencji z 1982 r. nakładało na wnioskodawcę ciężar przekazania na rzecz Organizacji technologii, jaka miała być przez niego użyta przy prowadzeniu działalności w Obszarze. Przewidywał to wprost art. 5 aneksu III Konwencji, obecnie niestosowany⁷⁶ (do którego zresztą do dziś formalnie odsyła przepis art. 4 ust. 6 aneksu Konwencji). Obecnie brakuje w Konwencji postanowienia nakładającego sprecyzowany obowiązek przekazania technologii na rzecz Organizacji⁷⁷.

Dzisiaj standard kwalifikacyjny dotyczący przekazywania technologii należy odczytywać w świetle postanowień rozdziału 5 (*Transfer technologii*) załącznika do Porozumienia nowojorskiego, który nakłada na kontrahentów ogólną i nieskonkretyzowaną powinność współpracy z Organizacją w celu ułatwienia nabycia technologii górniczej przez Przedsiębiorstwo i państwa rozwijające się⁷⁸. Wnioskodawcom, którzy spełnią standardy kwalifikacyjne wynikające z art. 4 aneksu III Konwencji, Organizacja nie może odmówić zatwierdzenia planu pracy, chyba że zachodzą okoliczności uzasadniające zastosowanie klauzuli antymonopolowej wobec określonego wnioskodawcy⁷⁹ albo jest to konieczne ze względu na istnienie zagrożenia dla środowiska morskiego⁸⁰. Jak stanowi Konwencja,

„Rada nie zatwierdza obszarów do eksploatacji przez kontrahentów lub przez Przedsiębiorstwo w przypadkach, kiedy występują istotne oznaki wskazujące na ryzyko powstania poważnej szkody w środowisku morskim”⁸¹.

Jak stwierdza art. 4 ust. 1 aneksu III Konwencji:

„Uważa się, że wnioskodawcy, inni niż Przedsiębiorstwo, posiadają kwalifikacje, jeżeli mają przynależność lub podlegają kontroli i posiadają polecenie, o którym mowa w artykule 153 ustęp 2 b), oraz jeżeli przestrzegają procedur i odpowiadają standardom kwalifikacyjnym określonym w zasadach, przepisach i procedurach Organizacji”.

⁷⁵ Art. 4 ust. 6 aneksu III Konwencji.

⁷⁶ Ust. 2 rozdziału 5 (*Transfer technologii*) załącznika do Porozumienia.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Ust. 1 lit. b zd. 2 rozdziału 5 (*Transfer technologii*) załącznika do Porozumienia.

⁷⁹ Zob. art. 6 ust. 3 lit. c aneksu III Konwencji.

⁸⁰ Art. 6 ust. 3 lit. b aneksu III Konwencji w zw. z art. 162 ust. 2 lit. x Konwencji.

⁸¹ Art. 162 ust. 2 lit. x.

Zgodnie z Porozumieniem, zatwierdzenie planu pracy następuje bez uszczerbku dla wymogu spełnienia kryteriów finansowych i ekonomicznych, „jeżeli plan pracy spełnia poza tym wymogi Konwencji oraz *zasad, przepisów i procedur* przyjętych stosownie do niej”⁸². Przysługująca Organizacji kompetencja do ustanowienia tych wymogów w drodze wydania regulacji jest jednakże ograniczona – gdyż wymogi te powinny jednak odpowiadać standardom kwalifikacyjnym, o których mowa w aneksie III Konwencji⁸³. Jako przykład mogą posłużyć postanowienia obu Kodeksów Wydobywczych dotyczące standardów wymaganych od wnioskodawców; postanowienia te stanowią wierne odzwierciedlenie uregulowań aneksu III Konwencji⁸⁴. Dodając do powyższych standardów obiektywne ze swej natury obowiązki, jakie spoczywać będą na kontrahentach, a dotyczące: 1) ochrony bezpieczeństwa i życia ludzkiego⁸⁵, 2) ochrony środowiska naturalnego morza⁸⁶ oraz 3) niekolizyjnego usytuowania instalacji służących realizacji planu eksploracyjnego⁸⁷, otrzymuje się listę przesłanek, jakie wnioskodawca będzie musiał spełnić, by jego plan pracy uzyskał pozytywną rekomendację Komisji Prawnej i Technicznej⁸⁸ oraz zatwierdzenie Rady⁸⁹.

Zgodnie z Kodeksem Wydobywczym z 2000 r. oraz z projektem Kodeksu Wydobywczego z 2008 r. Rada rekomenduje Zgromadzeniu Organizacji zatwierdzenie planu pracy, jeżeli Rada ustali, że:

- wnioskodawca przestrzega postanowień Kodeksu Wydobywczego;
- wnioskodawca zapewnił, że:
  - będzie przestrzegał zobowiązań przewidzianych w przepisach Konwencji, zasadach, przepisach i procedurach Organizacji, decyzjach organów Organizacji i w warunkach kontraktów zwartych z Organizacją, a także uznawał je za wykonalne⁹⁰,

⁸² Ust. 6 lit. a (i) zd. 2 rozdziału 1 (*Koszty i postanowienia instytucjonalne*) załącznika do Porozumienia.

⁸³ Art. 4 ust. 6 lit. A, b i c aneksu III Konwencji.

⁸⁴ Regulacje: 14 Kodeksu z 2000 r. i 15 projektu Kodeksu z 2008 r..

⁸⁵ Zgodnie z art. 146, zob. regulację 21 ust. 4 lit. a Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadającą jej regulację 24 ust. 4 lit. a projektu Kodeksu z 2008 r..

⁸⁶ Zgodnie z art. 145, zob. regulację 21 ust. 4 lit. b Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadającą jej regulację 24 ust. 4 lit. b projektu Kodeksu z 2008 r..

⁸⁷ Zgodnie z art. 147 ust. 2, zob. regulację 21 ust. 4 lit. c Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadającą jej regulację 24 ust. 4 lit. c projektu Kodeksu z 2008 r..

⁸⁸ Art. 165 ust. 2 lit. b i oraz regulacje: 21 ust. 5 Kodeksu z 2000 r. i 24 ust. 5 projektu Kodeksu z 2008 r..

⁸⁹ Art. 162 ust. 2 lit. j oraz regulacje: 22 Kodeksu z 2000 r. i 25 projektu Kodeksu z 2008 r..

⁹⁰ Reg. 21 ust. 3 lit. b w zw. z reg. 14 lit. a Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadające im reg. 24 ust. 3 lit. b w zw. z reg. 15 lit. a projektu *Kodeksu* z 2008 r. – będące powtórzeniem przepisu art. 4 ust. 6 lit. a aneksu III Konwencji.

- wyrazi zgodę na kontrolowanie przez Organizację działalności w Obszarze, w granicach określonych przez Konwencję⁹¹,
- udzieli Organizacji pisemnego zapewnienia, że jego zobowiązania wynikające z kontraktu będą wykonywane w dobrej wierze⁹²;
- wnioskodawca posiada środki finansowe i techniczne pozwalające na prowadzenie działalności objętej wnioskiem;
- wnioskodawca w sposób zadowalający wywiązał się ze zobowiązań wynikających z jakichkolwiek wcześniejszych kontraktów zawartych z Organizacją⁹³;
- plan pracy zapewnia:
  - skuteczną ochronę zdrowia ludzkiego i bezpieczeństwa,
  - skuteczną ochronę i zachowania środowiska morskiego,
  - że instalacje związane z działaniami objętymi tym planem nie zostaną wzniesione w miejscu, w którym mogłyby powodować zakłócenia w korzystaniu z uznanych szlaków morskich mających zasadnicze znaczenie dla żeglugi bądź w obszarach intensywnych połowów.

Powyższe kryteria kwalifikacyjne nie mają charakteru dyskryminacyjnego. Wiele z nich jest powtórzeniem reguł zawartych w samej Konwencji, inne natomiast, będące rozwinięciem zasad ustanowionych w Konwencji (np. zasady ochrony środowiska morskiego⁹⁴), znajdują swe uzasadnienie w „prawotwórczej” kompetencji Organizacji i wynikają z użycia tej kompetencji w granicach dozwolonych przez Konwencję. W każdym razie nie dyskryminują żadnej grupy inwestorów w stosunku do ogółu; stanowisko prawne Przedsiębiorstwa faworyzowanego w wyraźny sposób przez cytowany wyżej art. 4 ust.1 aneksu III Konwencji zostało w znaczący sposób zrównane z pozostałymi inwestorami, o czym mówi wprost Porozumienie: „Zobowiązania odnoszące się do kontrahentów mają zastosowanie do Przedsiębiorstwa”, a „plan pracy Przedsiębiorstwa, po jego zatwierdzeniu, staje się kontraktem zawartym między Organizacją a Przedsiębiorstwem”⁹⁵. Należy stąd wnosić, że wymogi wymienione w Kodeksach Wydobywczych mają zastosowania także wobec Przedsiębiorstwa. W wy-

---

⁹¹ Reg. 21 ust. 3 lit. b w zw. z reg. 14 lit. b Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadające im reg. 24 ust. 3 lit. b w zw. z reg. 15 lit. b projektu Kodeksu z 2008 r. – będące powtórzeniem przepisu art. 4 ust. 6 lit. b aneksu III Konwencji.

⁹² Reg. 21 ust. 3 lit. b w zw. z reg. 14 lit. c Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadające im reg. 24 ust. 3 lit. b w zw. z reg. 15 lit. c projektu Kodeksu z 2008 r. – będące powtórzeniem przepisu art. 4 ust. 6 lit. c aneksu III Konwencji.

⁹³ Reg. 21 ust. 3 lit. d Kodeksu z 2000 r. oraz odpowiadające im reg. 24 ust. 3 lit. d projektu Kodeksu z 2008 r. są przepisami wykonawczymi względem art. 4 ust. 2 *in fine* aneksu III Konwencji, który stanowi m.in., że „standardy kwalifikacyjne odnoszą się do możliwości finansowych i technicznych wnioskodawcy oraz do jego działalności na podstawie jakichkolwiek poprzednich kontraktów z Organizacją”.

⁹⁴ Regulacja 21 ust. 4 lit. b Kodeksu z 2000 r. oraz regulacja 24 ust. 4 lit. b Kodeksu z 2008 r.

⁹⁵ Ust. 4 rozdziału 2 (*Przedsiębiorstwo*) załącznika do Porozumienia.

padku spełnienia powyższych kryteriów Organizacja jest zobowiązana do za-
twierdzenia przedłożonego jej planu pracy.

5. PODMIOTY UPRAWNIONE DO DZIAŁALNOŚCI W OBSZARZE A ZWIĄZANIE SIĘ KONWENCJĄ

Krąg państw uprawnionych do prowadzenia działalności w Obszarze jest ograniczony do państw-stron Konwencji: „działalność w Obszarze jest prowadzona (...) przez państwa-strony lub przedsiębiorstwa państwowe, jak również, jeżeli państwa-strony poręczą za nie, osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową państw-stron lub znajdujące się pod efektywną kontrolą tych państw, ich obywateli”⁹⁶. Norma ta stoi w wyraźnej opozycji do jednej z podstawowych zasad rządzących Obszarem, a mianowicie zawartej w art. 141 Konwencji zasady ustanawiającej wolny i niedyskryminacyjny dostęp do Obszaru dla wszystkich państw, a zatem bez względu na to, czy mają status strony Konwencji. Jak stanowi art. 141, Obszar jest dostępny dla wszystkich państw „bez uszczerbku dla innych postanowień” części XI Konwencji (także art. 153 ust. 2 lit. b, zatem przepis art. 153 ust. 2 lit. b Konwencji należy traktować jako modyfikujący interpretację generalnej zasady dostępu do Obszaru. Interpretacja ta prowadzi do konkluzji, że stwierdzenie art. 141, że „Obszar jest dostępny dla wszystkich państw”, oznacza – w zakresie działalności w Obszarze – dostępność Obszaru jedynie dla państw-stron Konwencji. Pojęcie „dostępności Obszaru” do korzystania przez wszystkie państwa jest szersze od pojęcia działalności w Obszarze, które obejmuje jedynie szczególną spośród możliwych form korzystania z Obszaru. Oznacza to, że dla państw niemających statusu strony Konwencji Obszar jest dostępny do korzystania w każdym celu, innym niż eksploracja i eksploatacja zasobów Obszaru. Obecnie równa się to faktycznemu pozbawieniu tych państw prawa do korzystania z dna głębokomorskiego. Biorąc pod uwagę fakt, że głównym (jeśli nie jedynym) przedmiotem regulacji postanowień części XI Konwencji miało – w zamyśle państw konstruujących zapisy części XI – być górnictwo zasobów Obszaru, można mówić o podważeniu normy art. 141 Konwencji oraz zasad prowadzenia działalności w Obszarze dla korzyści ludzkości jako całości⁹⁷ oraz przysługiwania całej ludzkości wszelkich praw do zasobów⁹⁸. Adekwatnie odnosi się do tej kwestii krytyczna wypowiedź Arvida Pardo: *In fact most of the general provisions concerning management of marine resources are qualified or negated by subsequent specific*

⁹⁶ Art. 153 ust. 2 lit. b.

⁹⁷ Art. 140.

⁹⁸ Art. 137 ust. 2 zd. 1.

*provisions*⁹⁹. Odebranie przez art. 153 ust. 2 lit. państwom niebędącym stronami Konwencji możliwości prowadzenia działalności w Obszarze należy uznać za sprzeczne z założeniami koncepcji WDL. Oceny tej nie zmienia stanowisko, że intencją Konwencji było przyznanie praw wyłącznie tym państwom, które jako strony Konwencji przyjęły na siebie jednocześnie wynikające z niej obowiązki. Możliwe jest przecież zobowiązanie się przez państwo pozostające poza Konwencją do przestrzegania niektórych jej regulacji (w rozpatrywanym przypadku – regulacji części XI i związanych z nią aneksów Konwencji). Nie ma podstaw, by odrzucić *a priori* możliwość zawarcia pomiędzy Organizacją a niemającym statusu strony Konwencji państwem porozumienia dotyczącego działalności w Obszarze, regulującego wzajemne prawa i obowiązki w zgodzie z odpowiednimi postanowieniami Konwencji.

6. POZYCJA PAŃSTW ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

Obok Przedsiębiorstwa beneficjentem szczególnych preferencji przyznanych przez Konwencję są również państwa rozwijające się, przedsiębiorstwa państwowe oraz „osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową Państw-Stron lub znajdujące się pod efektywną kontrolą tych państw, ich obywateli albo grupa wyżej wymienionych podmiotów, jeżeli mają poręczenie państw-stron” (podmioty sponsorowane przez państwa rozwijające się)¹⁰⁰.

Uprzywilejowanie powyższych podmiotów opiera się na tych samych ideologicznych założeniach, na których opiera się uprzywilejowanie Przedsiębiorstwa. Ma ono służyć realizacji postulatu zapewnienia realnego udziału państw rozwijających się w korzyściach płynących z działalności w Obszarze oraz czynnego uczestnictwa w tej działalności. Szczególne uprawnienie państw rozwijających się polega na możliwości skorzystania z dobrodziejstwa funkcjonowania systemu rezerwacji działek. Podmioty te mogą wystąpić o zatwierdzenie planu pracy w odniesieniu do działki zarezerwowanej „wniesionej” uprzednio przez indywidualnego inwestora, chyba że wniosek o zatwierdzenie planu pracy dotyczącego tej działki złożyło lub ma zamiar złożyć Przedsiębiorstwo.

6.1. FUNKCJE SYSTEMU REZERWACJI DZIAŁEK GÓRNICZYCH

System rezerwacji działek dna głębokomorskiego (*site banking*) jest odzwierciedleniem przyjętej przez Konwencję filozofii realizowania koncepcji WDL poprzez zasadę prowadzenia działalności w Obszarze dla dobra ludzkości jako całości (ze szczególnym uwzględnieniem interesów i potrzeb państw roz-

⁹⁹ A. Pardo, *An Opportunity Lost*, [w:] *Law of the Sea US Policy Dilemma*, s. 21, ed. by B.H. Oxman, D. D. Caron, Ch. O. Buderi.

¹⁰⁰ Wskazane w art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji.

wijających się)¹⁰¹, a w szczególności przez zasady pochodne:

- popierania realnego udziału państw rozwijających się w prowadzeniu działalności w Obszarze (art. 148)¹⁰² oraz
- międzynarodowego zarządu Obszarem¹⁰³, którego formę stanowi także prowadzenie działalności w Obszarze bezpośrednio przez Organizację¹⁰⁴.

Rezerwacja działek jest pochodną systemu równoległego eksploracji i eksploatacji zasobów Obszaru. Nadaje temu systemowi szczególną postać, określoną w art. 8 i 9 aneksu III Konwencji:

Artykuł 8 Rezerwacja Obszarów

Każdy wniosek, inny niż wnioski złożone przez Przedsiębiorstwo lub przez inne jednostki w odniesieniu do obszarów zarezerwowanych, obejmuje całkowity obszar, który nie musi być pojedynczym ciągłym obszarem, wystarczająco duży i o wystarczającej szacunkowej wartości handlowej, aby można było przeprowadzić dwie operacje wydobywcze. Wnioskodawca wskazuje współrzędne dzielące obszar na dwie części o równej szacunkowej wartości handlowej i przedstawia wszystkie uzyskane przez siebie dane dotyczące obu części. Bez uszczerbku dla uprawnień Organizacji określonych w artykule 17 niniejszego aneksu przedstawiane dane o koncentracjach polimetalicznych dotyczą sporządzania map, pobierania próbek, obfitości koncentracji i zawartości metali w koncentracjach. W ciągu 45 dni od otrzymania takich danych Organizacja wyznacza część zarezerwowaną wyłącznie dla prowadzenia działalności przez Organizację za pośrednictwem Przedsiębiorstwa lub w stowarzyszeniu z państwami rozwijającymi się. Wyznaczenie to może zostać przesunięte na okres dalszych 45 dni, jeżeli Organizacja zwraca się do niezależnego eksperta o ocenę, czy zostały przedstawione wszystkie dane wymagane w niniejszym artykule. Obszar wyznaczony staje się obszarem zarezerwowanym, gdy tylko zostaje zatwierdzony plan pracy dotyczący obszaru niezarezerwowanego i gdy zostaje podpisany kontrakt.

Artykuł 9 Działalność w obszarach zarezerwowanych

1. Przedsiębiorstwo ma możliwość podjęcia decyzji, czy zamierza prowadzić działalność w każdym obszarze zarezerwowanym. Decyzję tę można podjąć w każdym czasie, chyba że Organizacja otrzyma zawiadomienie zgodnie z ustępem 4, w któ-

---

¹⁰¹ Art. 140 ust. 1.

¹⁰² „Popiera się efektywny udział państw rozwijających się w działalności w Obszarze, w sposób szczegółowo przewidziany w niniejszej części, z odpowiednim uwzględnieniem ich specjalnych interesów i potrzeb, w szczególności specjalnych potrzeb państw śródlądowych i państw o niekorzystnym położeniu geograficznym w celu przewyższenia przeszkód wynikających z ich niekorzystnego położenia, oddalenia od Obszaru i trudności w dostępie do Obszaru”.

¹⁰³ Zob. art. 137 ust. 2 zd. 1 *in fine*, art. 157 ust. 1.

¹⁰⁴ Art. 153 ust. 1 i 2 lit. a.

rym to wypadku Przedsiębiorstwo podejmuje decyzję w rozsądnym czasie. Przedsiębiorstwo może podjąć decyzję o eksploatacji takich obszarów we wspólnych przedsięwzięciach z zainteresowanym Państwem lub jednostką.

2. Przedsiębiorstwo może zawierać kontrakty na wykonanie części jego działalności, zgodnie z artykułem 12 aneksu IV. Może ono również wchodzić we wspólne przedsięwzięcia w celu prowadzenia takiej działalności z jakimikolwiek jednostkami, które mają prawo prowadzić działalność w Obszarze, zgodnie z artykułem 153 ustęp 2(b). Rozważając takie wspólne przedsięwzięcia. Przedsiębiorstwo oferuje możliwość efektywnego udziału państwom-stronom, które są państwami rozwijającymi się, oraz ich obywatelom.
3. Organizacja może określać w swoich zasadach, przepisach i procedurach wymagania oraz warunki merytoryczne i proceduralne w stosunku do takich kontraktów i wspólnych przedsięwzięć.
4. Każde państwo-strona, które jest państwem rozwijającym się, lub każda osoba fizyczna albo prawna, za którą to państwo poręczyło i którą skutecznie kontroluje to państwo lub inne państwo rozwijające się, które jest kwalifikowanym wnioskodawcą, lub każda grupa wymienionych państw bądź osób może powiadomić Organizację o chęci przedstawienia planu pracy zgodnie z artykułem 6 niniejszego aneksu w odniesieniu do obszaru zarezerwowanego. Plan pracy podlega rozpatrzeniu, jeżeli Przedsiębiorstwo zdecyduje, zgodnie z ustępem 1, że nie zamierza prowadzić działalności w takim obszarze”.

Beneficjentami systemu *site banking* są: 1) Przedsiębiorstwo oraz 2) państwa rozwijające się (i sponsorowane przez nie podmioty¹⁰⁵), przy czym Przedsiębiorstwu przysługuje w stosunku do tych państw prawo pierwszeństwa złożenia oświadczenia o zamiarze podjęcia działań eksploracyjnych i eksploatacyjnych w obszarze zarezerwowanym.

7. PRZESŁANKI DOSTĘPU DO PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI W OBSZARZE

Idea wspólnego dziedzictwa ludzkości (WDL) narodziła się z opozycji w stosunku do tradycyjnej zasady wolności morza pełnego, przewidującej swobodę podejmowania wszelkich działań w środowisku morskim, ograniczoną jedynie zasadą *reasonable use*¹⁰⁶. Swoboda taka w stosunku do eksploracji i eksploatacji zasobów Obszaru została przez Konwencję wyłączona. Przesłanką podjęcia operacji w zakresie eksploracji i eksploatacji zasobów dna głębokomorskiego jest zatwierdzenie oficjalnego pisemnego planu pracy przez Organizację (Radę). Z kolei zatwierdzenie planu pracy przez Organizację nastąpić może po spełnieniu szeregu warunków określonych przez Konwencję. Lista tych warunków jest zamknięta i nie może zostać rozszerzona przez Organizację¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Zob. art. 153 ust. 2 lit. b.

¹⁰⁶ E. D. Brown, *Sea-Bed Energy and Minerals: The International Legal Regime*, Sea-Bed Mining 2001, vol. 2, s. 43.,

¹⁰⁷ Zob. art. 157 ust. 2. Por. również H. M. Nordquist, S. N. Nandan, S. Rosenne, M. W. Lodge, *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, A Commentary*, vol. VI, 2003, s. 360.

7.1. UPRAWNIENIA WZGLĘDEM DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH

Site banking system (system rezerwacji działek) opiera się na przerwaniu na inwestorów – poza Przedsiębiorstwem i państwami rozwijającymi się¹⁰⁸ – wszelkich ciężarów związanych z wyznaczeniem, oszacowaniem i przygotowaniem głębokomorskich działek górniczych do eksploracji i eksploatacji przez Przedsiębiorstwo lub państwa rozwijające się oraz przedsiębiorstwa państwowe (i sponsorowane przez te państwa podmioty). Składając wniosek o zatwierdzenie planu pracy, każdy wnioskodawca, oprócz Przedsiębiorstwa, jest zobowiązany oznaczyć dwie działki górnicze, których szacunkowe wartości są równe oraz wystarczające do prowadzenia w każdej z nich operacji wydobywczej¹⁰⁹. Do wniosku załącza się dane dotyczące zasobów znajdujących się na działkach oraz mapy działek. Organizacji przysługuje prawo wyboru, która z działek zostaje przydzielona wnioskodawcy, a która wyznaczona zostanie do eksploracji i /lub eksploatacji przez Przedsiębiorstwo lub przez państwa rozwijające się. Wyznaczenie działek powinno nastąpić w ciągu 45 dni od otrzymania tych danych, jednakże termin ten może zostać przesunięty o następne 45 dni, jeżeli Organizacja zdecyduje zwrócić się o niezależną ekspertyzę oceniającą, czy przedłożone zostały wszystkie dane wymagane przez art. 8 aneksu III. Z chwilą zatwierdzenia przedłożonego planu pracy dotyczącego działki niezarezerwowanej i podpisania go jako kontraktu, druga działka wyznaczona przez Organizację staje się obszarem zarezerwowanym¹¹⁰. Pierwszeństwo do podjęcia eksploatacji i eksploatacji działki zarezerwowanej przyznaje Konwencja Przedsiębiorstwu, gdyż ma ono prawo zdecydować, czy zamierza prowadzić działalność na tej działce¹¹¹. Konwencja nie ogranicza w czasie możliwości podjęcia takiej decyzji: „Rozstrzygnięcie to może nastąpić w jakimkolwiek czasie”¹¹², jednakże, jeżeli chęć podjęcia działalności na działce zarezerwowanej wyrazi państwo rozwijające się bądź związane z tym państwem podmioty¹¹³, decyzja winna być podjęta „w rozsądnym czasie”¹¹⁴. W takim razie, jeżeli Przedsiębiorstwo rozstrzygnie, że nie zamierza podjąć działalności na działce, Organizacja przystępuje do rozpatrzenia planu pracy przedłożonego przez wskazane podmioty¹¹⁵.

Powyższy mechanizm, opierający się na rezerwacji działek, realizuje wspo-

¹⁰⁸ Lub podmioty mające poręczenie tych państw – art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji.

¹⁰⁹ Art. 8 aneksu III Konwencji.

¹¹⁰ Art. 8 zd. 6 aneksu III Konwencji,

¹¹¹ Art. 9 ust. 1 aneksu III Konwencji,

¹¹² Art. 9 ust. 1 zd. 2 aneksu II Konwencji,

¹¹³ Art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji,

¹¹⁴ Art. 9 ust. 1 zd. 2 aneksu III Konwencji,

¹¹⁵ Art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji wymienia obok państw rozwijających się (będących stroną Konwencji) także osoby fizyczne i prawne, za które państwa te poręczyły i je efektywnie kontrolują lub przez inne państwo rozwijające się, spełniające kryteria Konwencji kwalifikujące do podjęcia działalności w Obszarze.

mniane wyżej zasady rządzące Obszarem: zasadę prowadzenia działalności w Obszarze dla dobra całej ludzkości ze szczególnym uwzględnieniem interesów i potrzeb państw rozwijających się,¹¹⁶ zasadę popierania realnego udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze¹¹⁷ oraz zasadę międzynarodowego zarządu Obszarem (za pośrednictwem Organizacji). Wprowadzenie przez Konwencję w życie wspomnianych zasad następuje na dwóch płaszczyznach.

Po pierwsze, każdemu podjęciu działalności na określonej działce głębokomorskiej w Obszarze towarzyszy wyznaczenie drugiej (zarezerwowanej) działki do eksploracji i/lub eksploatacji przez Organizację lub państwo rozwijające się. Pierwszeństwo w uzyskaniu uprawnienia do eksploracji i eksploatacji działki zarezerwowanej przez Przedsiębiorstwo można widzieć jako ucieleśnienie zasady prowadzenia działalności w Obszarze dla dobra całej ludzkości, gdyż Organizacja jest powołana do prowadzenia działalności w Obszarze w imieniu ludzkości (art. 153 ust.1). Natomiast eksploracja i eksploatacja przez państwo rozwijające się jest formą spełnienia zasady szczególnego uwzględnienia interesów i potrzeb państw rozwijających się. Prowadzenie działalności w Obszarze ma być zatem rzeczywiście **równoległe**; każdemu inwestorowi powinno z założenia „towarzyszyć” Przedsiębiorstwo lub państwo rozwijające się (albo jego przedsiębiorstwo państwowe bądź podmiot mający poręczenie tego państwa).

Po drugie, Organizacja i państwa rozwijające się podejmujące działalność na działkach zarezerwowanych nie ponoszą żadnych nakładów związanych z przygotowaniem tych działek do eksploracji i eksploatacji. Cały ciężar finansowy i organizacyjny związany z badaniem dna głębokomorskiego, pobieraniem próbek znajdujących się tam zasobów, szacowaniem ich wartości oraz wyznaczeniem działek górniczych spoczywa na inwestorach występujących o zatwierdzenie planu pracy na obszarach niezarezerwowanych. Czyniąc Organizację i państwa rozwijające się beneficjentami nakładów poniesionych przez inwestorów dysponujących środkami finansowymi oraz technologią głębokomorską, *banking system* spełnia ponadto postulat art. 148 Konwencji: popierania realnego udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze. Jego założeniem jest umożliwienie państwom rozwijającym się wzięcia bezpośredniego udziału w eksploracji i eksploatacji Obszaru, a nie jedynie udziału w zyskach z inwestycji głębokomorskich, pochodzących z wpływów z opłat ponoszonych przez inwestorów. Uprawnienie państw rozwijających się¹¹⁸ do wystąpienia z wnioskiem o zatwierdzenie planu pracy obejmującego działkę zarezerwowaną ma umożliwić tym państwom rzeczywisty udział w działalności w Obszarze. Przyznanie tego uprawnienia oznacza bowiem potencjalną możliwość – uzależnioną od spełnienia przez państwo rozwijające się standardów kwalifikacyjnych i innych wymogów przewidzianych w Konwencji i w Kodeksach Wydobyczych – bezpośredniego zaangażowania się w działalność w Obszarze

¹¹⁶ Art. 140 ust. 1.

¹¹⁷ Art. 148.

¹¹⁸ A także podmiotów mających ich poręczenie.

bez konieczności ponoszenia nakładów związanych z poszukiwaniem.

Możność skorzystania z prawa do złożenia wniosku o zatwierdzenie planu pracy dotyczącego działki zarezerwowanej nie może być jednakże utożsamiana z prawem do rozpoczęcia działalności eksploracyjnej bądź eksploracyjnej i eksploatacyjnej na tej działce. Przesłanką uzyskania tego prawa jest spełnienie wspomnianych wymogów, w tym warunków finansowych i technicznych, z czego Konwencja nie zwolniła państw rozwijających się. Wzgląd na to musi być wzięty pod uwagę przy interpretacji zasady popierania efektywnego udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze¹¹⁹.

Czy przyjęcie tej zasady przez Konwencję oznacza obowiązek Organizacji i państw innych niż rozwijające się do zapewnienia, że państwa rozwijające się osiągną zdolność do podjęcia działalności w Obszarze – wydaje się to wątpliwe. Art. 148 mówi o popieraniu, a nie zagwarantowaniu efektywnego udziału tych państw w górnictwie głębokomorskim. Należy przyjąć, że do spełnienia dyspozycji art. 148 nie jest wymagane osiągnięcie wskazanego w nim celu, lecz raczej dążenie do niego. O ile wniosek taki można by kwestionować na gruncie Konwencji z 1982 r., to staje się on aktualny obecnie pod rządami reżimu prawnego zmodyfikowanego przez Porozumienie.

Porozumienie zwolniło państwa-strony Konwencji z obowiązku dostarczenia technologii na rzecz państw rozwijających się, zobowiązując je jedynie do współpracy w tym zakresie. Co więcej, przyznało ono państwom przedkładającym Organizacji plan pracy na działce niezarezerwowanej prawo do wystąpienia w przyszłości o zatwierdzenie planu w stosunku do działki zarezerwowanej, jeżeli ani Przedsiębiorstwo ani żadne państwo rozwijające się nie uczyni tego w oznaczonym przedziale czasu. Nowelizacja ta obniżyła znacznie rangę zasady popierania udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze, a także zasady prowadzenia tej działalności ze szczególnym uwzględnieniem ich interesów i potrzeb (art.140). W szczególności nieuprawnione byłoby stwierdzenie, że obecny porządek prawny górnictwa głębokomorskiego nakłada na państwa-strony Konwencji (i Organizacji) obowiązek wyposażenia państw rozwijających się w zdolność do samodzielnego prowadzenia działalności w Obszarze.

8. *SITE BANKING* DZISIAJ – „OTWARCIE” DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH

Porozumienie nowojorskie uchyliło furtkę dostępu do obszarów zarezerwowanych dla inwestorów innych niż inwestorzy wyłącznie uprzywilejowani na podstawie art. 8 i 9 aneksu III Konwencji, czyli innych niż Przedsiębiorstwo i państwa rozwijające się oraz „osoby fizyczne albo prawne, za które państwo

¹¹⁹ Art. 148.

rozwijające się poręczyło i które skutecznie kontroluje to państwo lub inne państwo rozwijające się, które jest kwalifikowanym wnioskodawcą, lub każda grupa wymienionych państw bądź osób”.

Stworzona została możliwość podjęcia działalności na tych obszarach bądź w drodze operacji *joint venture* prowadzonych wspólnie z Przedsiębiorstwem¹²⁰, bądź – dla inwestorów, którzy ”wnieśli obszar zarezerwowany do Organizacji” – samodzielnie, z zastrzeżeniem spełnienia się określonych warunków¹²¹.

Pierwsza z wprowadzonych zmian była konsekwencją odebrania Przedsiębiorstwu szeregu przywilejów mających pod rządami Konwencji z 1982 r. uczynić je zdolnym do konkutowania w dziedzinie górnictwa zasobów Obszaru z państwami rozwiniętymi (preferencje w uzyskaniu technologii głębokomorskiego górnictwa, uprawnienie do otrzymania środków finansowych pozwalających przeprowadzić jedną operację wydobywczą)¹²². Wskutek powyższych zmian pozycja prawna Przedsiębiorstwa nie zapewnia mu już możliwości zdobycia potencjału pozwalającego samodzielnie podjąć działalność w Obszarze. Z tej właśnie przyczyny umieszczono w Porozumieniu przepis, przewidujący, że pierwsze operacje górnicze Przedsiębiorstwo prowadzić będzie w ramach wspólnych przedsięwzięć (*joint ventures*) z innymi inwestorami (dysponującymi niezbędnymi środkami technologicznymi i finansowymi)¹²³.

Po drugie, dopuszczono możliwość podjęcia działalności na działce zarezerwowanej, przez tego właśnie inwestora, który uprzednio przedłożył Organizacji do zatwierdzenia plan pracy obejmujący dwie „bliźniacze” działki, z których jedna jest działką zarezerwowaną, a nie został wobec niej zgłoszony wniosek ze strony Przedsiębiorstwa lub podmiotów wskazanych w art. 9 aneksu III Konwencji. Zgodnie z ust. 5 rozdziału 2 (*Przedsiębiorstwo*) załącznika do Porozumienia:

„Kontrahent, który wniósł do Organizacji określony obszar jako zarezerwowaną działkę, ma prawo pierwszeństwa wejścia do układu *joint-venture* z Przedsiębiorstwem dla eksploracji i eksploatacji tej działki. Jeżeli Przedsiębiorstwo nie złoży wniosku o zatwierdzenie planu pracy w zakresie działalności w stosunku do takiej zarezerwowanej działki w ciągu 15 lat od rozpoczęcia jego działania, niezależnie od Sekretariatu Organizacji, lub w ciągu 15 lat od dnia, w którym działka ta została zarezerwowana dla Organizacji, w zależności od tego, co nastąpiło później, kontrahent, który wniósł działkę, ma prawo do ubiegania się o plan pracy na tę działkę, z zastrzeżeniem, że oferuje w dobrej wierze włączenie Przedsiębiorstwa jako partnera *joint-venture*.”

Możliwość podjęcia działalności na działce zarezerwowanej przez inwesto-

¹²⁰ Zob. ust. 2 rozdziału 2 (*Przedsiębiorstwo*) załącznika do Porozumienia.

¹²¹ Zob. ust. 5 rozdziału 2 (*Przedsiębiorstwo*) załącznika do Porozumienia.

¹²² Art. 5 aneksu III Konwencji oraz art. 11 ust. 3 aneksu IV Konwencji.

¹²³ „Przedsiębiorstwo prowadzi swoją początkową działalność w dziedzinie górnictwa na głębokim dnie morza przez przedsięwzięcia *joint-ventures*” – ust. 2 zd. 1 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia.

ra, który kiedyś „wniósł” ją na rzecz Organizacji, choć obwarowana powyższymi warunkami, stanowi wyłom w dotychczasowej zasadzie wyłączności eksploracji i eksploatacji działek zarezerwowanych przez Przedsiębiorstwo i państwa rozwijające się. Zmniejsza ona znaczenie rezerwacji działek (*site banking*) jako narzędzia służącego realizacji zasady szczególnego uwzględniania interesów i potrzeb państw rozwijających się (art. 140 ust. 1) oraz popierania czynnego udziału tych państw w działalności w Obszarze (art. 148).

8.1. KONSEKWENCJE OTWARCIA DOSTĘPU DO DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH

Poszerzenie sfery uprawnień inwestorów zaangażowanych w działalność w Obszarze znajduje swój wyraz w szczególności we wzmocnieniu pozycji prawnej kontrahenta, który uzyskał zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploracji i eksploatacji wyznaczonej mu przez Organizację działki górniczej. Porozumienie otworzyło przed nim, nieprzewidzianą pod rządami Konwencji z 1982 r., możliwość eksploracji i eksploatacji również tej działki górniczej, która została wyznaczona przez Organizację jako zarezerwowana. Podstawową przesłanką ubiegania się o przyznanie prawa do rozpoczęcia działalności na działce zarezerwowanej jest, by Przedsiębiorstwo nie uczyniło tego przez okres 15 lat od rozpoczęcia działania (poza strukturami Sekretariatu¹²⁴) lub od dnia, w którym działka ta została zarezerwowana dla Organizacji, w zależności od tego, które wydarzenie nastąpiło później¹²⁵. Ponadto Porozumienie wymaga, by kontrahent zaferował w dobrej wierze włączenie do przedsięwzięcia Przedsiębiorstwa jako partnera w *joint venture*¹²⁶. Wszystkim państwom (oraz innym kwalifikowanym podmiotom) otwarta została droga do przekroczenia narzuconych dotąd przez Konwencję granic obszarów zarezerwowanych.

Dostęp do działek zarezerwowanych jest jednak ograniczony w trojaki sposób. Po pierwsze, uprawnienie do wystąpienia o przyznanie prawa do eksploracji i eksploatacji nie powstanie nawet wtedy, gdy nie wystąpi o nie Przedsiębiorstwo, jeżeli wcześniej o zatwierdzenie planu pracy w stosunku do działki zarezerwowanej zwróci się do Organizacji państwo rozwijające się (lub związane z nim kwalifikowane podmioty)¹²⁷. O ile bowiem pierwszeństwo Przedsiębiorstwa wobec inwestorów innych niż państwa rozwijające się zachowane jest

¹²⁴ Zgodnie z ust. 1 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia „Sekretariat Organizacji spełnia funkcje Przedsiębiorstwa do czasu, kiedy zacznie ono działalność niezależną od Sekretariatu”. Z chwilą, gdy Rada otrzyma do zatwierdzenia plan pracy przedłożony przez podmiot inny niż Przedsiębiorstwo bądź z chwilą otrzymania przez nią wniosku o utworzenie *joint venture* z Przedsiębiorstwem, Rada rozpatrzy sprawę funkcjonowania Przedsiębiorstwa niezależnie od Sekretariatu.

¹²⁵ Ust. 5 rozdziału 2 (*Przedsiębiorstwo*) załącznika do Porozumienia.

¹²⁶ Ust. 5 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia.

¹²⁷ Por. art. 9 ust. 1 i 4 aneksu III Konwencji.

przez okres 15 lat od daty rezerwacji działki, to w razie zgłoszenia zamiaru działalności na działce przez państwo rozwijające się Przedsiębiorstwo powinno rozstrzygnąć o przejściu działki do działalności w **rozsądnym czasie**¹²⁸. W przypadku eksploracji konkretnych polimetalicznych oraz siarczków polimetalicznych pod pojęciem „rozsądny czas” oba Kodeksy rozumieją okres 6 miesięcy¹²⁹. Państwu rozwijającemu się została przyznana w ten sposób przewaga prawie 15 lat nad pozostałymi inwestorami, gdyż w przeciwieństwie do nich, państwa te mogą wystąpić o zatwierdzenie planu pracy wobec danej działki niezwłocznie po uzyskaniu przez nią statusu działki zarezerwowanej.

Po drugie, jak sygnalizowano wcześniej, dopuszczalność wystąpienia o przyznanie praw do eksploatacji działki zarezerwowanej zależy od tego, jaką decyzję w tej kwestii podejmie Przedsiębiorstwo. Pomijając przypadek zgłoszenia chęci eksploracji i eksploatacji działki zarezerwowanej przez państwo rozwijające się, Przedsiębiorstwu przyznany został okres 15 lat na zdecydowanie, czy zamierza podjąć działalność na działce. Nie ulega wątpliwości, że owe trwające 15 lat wyłączne prawo pierwszeństwa ma pewną wartość, pozostawia bowiem Przedsiębiorstwu znaczny margines swobody w zdecydowaniu, czy i kiedy zaangażuje się ono w działalność na działce zarezerwowanej. W szczególności tak długi okres ułatwia zdobycie przez Przedsiębiorstwo środków finansowych i technicznych, koniecznych do podjęcia eksploracji i eksploatacji danej działki. W tym kontekście pozycja Przedsiębiorstwa w stosunku do innych inwestorów jest pozycją uprzywilejowaną, Konwencja narzuca im bowiem o wiele ostrzejszy rygor czasowy odnośnie do realizacji planów pracy. Plan pracy w zakresie eksploracji jest zatwierdzany na 15 lat, przy czym dopuszcza się tylko jednorazowe przedłużenie tego okresu o kolejne 5 lat i to pod dwoma warunkami: a) jeżeli kontrahent w dobrej wierze poczynił starania dla spełnienia wymagań planu pracy i b) z przyczyn od niego niezależnych nie był w stanie ukończyć niezbędnej pracy przygotowawczej do fazy eksploatacji lub jeżeli przejście do tej fazy nie jest usprawiedliwione okolicznościami o charakterze ekonomicznym¹³⁰.

Trzecie ograniczenie wynika ze zobowiązania kontrahenta do zaoferowania Przedsiębiorstwu uczestnictwa w działalności na działce zarezerwowanej w charakterze wspólnika w joint venture. Prowadzenie takiej działalności w formie *joint venture* wiąże się z podziałem między wspólnikami (kontrahentem i Przedsiębiorstwem) praw nabytych w ramach tej działalności, w szczególności praw do minerałów wydobytych z Obszaru.

¹²⁸ Art. 9 ust. 1 aneksu III Konwencji.

¹²⁹ Regulacja 17 ust. 1 Kodeksu Wydobywczego z 2000 r. oraz regulacja 18 ust. 1 projektu Kodeksu Wydobywczego z 2008 r.

¹³⁰ Ust. 9 rozdziału 1 załącznika do Porozumienia.

8.2. OTWARCIE DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH DLA *JOINT VENTURES*

Porozumienie przewiduje, że początkowa działalność Przedsiębiorstwa będzie prowadzona poprzez *joint ventures* z innymi podmiotami zaangażowanymi w górnictwo głębokomorskie¹³¹. Obligatoryjne włączenie innych podmiotów do pierwszych operacji prowadzonych przez Przedsiębiorstwo wynika z niezdolności Przedsiębiorstwa do samodzielnego podjęcia eksploracji i eksploatacji Obszaru ze względu na brak niezbędnych funduszy oraz technologii górnictwa głębokomorskiego, co stanowi z kolei rezultat zniesienia obowiązku państw – stron Konwencji do zaopatrzenia Przedsiębiorstwa w fundusze konieczne do prowadzenia operacji na jednej działce górniczej¹³² oraz w niezbędną technologię wydobyczą¹³³. Współpraca w ramach *joint venture* z inwestorem profesjonalnie przygotowanym do prowadzenia działalności w Obszarze ma w szczególności umożliwić Przedsiębiorstwu skorzystanie z posiadanej przez partnera wiedzy, technologii oraz doświadczenia w prowadzeniu górnictwa głębokomorskiego¹³⁴.

Można przewidywać, że tym, co Przedsiębiorstwo będzie miało do zaoferowania jako wkład do *joint venture* będzie prawo eksploracji i eksploatacji działek (działek) zarezerwowanych, podczas gdy jego partnerzy wniosą to, czym Przedsiębiorstwo nie dysponuje: fundusze, technologie, doświadczenie związane z prowadzeniem podmorskiej działalności górniczej, a także znajomość i dostęp do międzynarodowych rynków zbytu surowców¹³⁵. Jak stwierdził G. Jeanicke, pozostawienie funkcji zarządczych i operacyjnych profesjonalnemu partnerowi Przedsiębiorstwa nie naruszałoby zasady wspólnego ciągnięcia korzyści z działalności *joint venture*¹³⁶.

Względy prawne, oparte na normatywnym upoważnieniu¹³⁷ wszystkich inwestorów do wystąpienia o podjęcie działalności w obszarze zarezerwowanym, będą odgrywać rolę w dwóch alternatywnych przypadkach, zaistniałych w zależności od tego, czy Przedsiębiorstwo zdecyduje o podjęciu działalności w tym obszarze, czy też nie. W pierwszym przypadku, udział tych inwestorów w ope-

¹³¹ Ust. 2 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia.

¹³² Ust. 3 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia uchyla zastosowanie przepisu art. 10 ust. 3 aneksu III do Konwencji.

¹³³ Ust. 2 rozdziału 5 (*Transfer technologii*) załącznika do Porozumienia uchyla zastosowanie przepisu art. 5 aneksu III do Konwencji.

¹³⁴ Zob. R. Tarnacki, *op. cit.*, s. 71.

¹³⁵ Por. G. Jeanicke, *Joint Ventures for Deep Seabed Mining Operations*, 23 *ZaöRV* 55/2, 1995, s. 332.

¹³⁶ Por. *ibidem*, s. 333.

¹³⁷ Ust. 2 i 5 rozdziału 2 załącznika do Porozumienia, z tym oczywiście zastrzeżeniem, że inwestor niebędący państwem rozwijającym się (ani podmiotem dysponującym poręczeniem tego państwa) może wystąpić do Rady o zatwierdzenie planu pracy dotyczącego działki zarezerwowanej, którą on sam uprzednio „wniósł” (*has contributed*) na rzecz Organizacji – rozdział 2 ust. 5 załącznika do Porozumienia.

racjach Przedsiębiorstwa jest, na mocy postanowień Porozumienia, zapewniony przynajmniej w okresie początkowym poprzez przedsięwzięcia joint ventures. W drugim – udział taki jest wielce prawdopodobny, jeżeli Przedsiębiorstwo zdecyduje o zaniechaniu eksploracji i eksploatacji obszaru zarezerwowanego, wszystkim państwom przysługuje prawo do wystąpienia do Organizacji o zatwierdzenie planu pracy. Na przeszkodzie może stać jedynie zatwierdzenie konkurencyjnego planu pracy przedłożonego w odniesieniu do tej samej działki przez państwo rozwijające się, któremu przysługuje pierwszeństwo przed innymi podmiotami. W sytuacji, w której o dopuszczenie do działalności w Obszarze wystąpi państwo rozwijające się, istotnego znaczenia nabiera wspomniany wyżej wzgląd praktyczny – ekskluzywna zdolność państw rozwiniętych do samodzielnego prowadzenia działalności górniczej na głębokim dnie morza. Udział państw rozwiniętych w operacjach prowadzonych w obszarach zarezerwowanych na ich rzecz wydaje się zapewniony w szczególności ze względu na to, że obecny reżim prawny uchylił obowiązek przymusowego przekazywania technologii górnictwa głębokomorskiego na rzecz państw rozwijających się¹³⁸. Państwa rozwijające się, zamierzające podjąć działalność na działkach zarezerwowanych, mogą być więc niejako skazane na zaproszenie do współpracy państw rozwiniętych (bądź ich przedsiębiorstw państwowych albo inwestorów mających ich poręczenie).

Jeżeli się weźmie pod uwagę, że obecny porządek prawny Konwencji zna trzy kategorie podmiotów, uprawnionych do prowadzenia działalności na działkach zarezerwowanych: Przedsiębiorstwo, państwa rozwijające się (oraz związane z nimi kwalifikowane podmioty) i państwa rozwinięte (wraz ze związanymi z nimi kwalifikowanymi podmiotami)¹³⁹, to z powyższych rozważań wynika, że pierwsze dwie kategorie podmiotów będą mogły prowadzić działalność w Obszarze jedynie we współpracy z dyskryminowaną przez Konwencję z 1982 r. kategorią państw rozwiniętych (ich przedsiębiorstw państwowych oraz sponsorowanych przez te państwa podmiotów).

Wszystko zatem wskazuje na to, że przynajmniej początkowy okres przyszłej fazy eksploracji i eksploatacji Obszaru będzie okresem dominacji państw rozwiniętych w działalności na dnie głębokomorskim. Ci, których pod rządami Konwencji z 1982 r. usiłowano odepchnąć jak najdalej od Obszaru, osiągnęli dziś *de facto* pierwszeństwo w dostępie do jego zasobów.

Otwarcie dostępu do działek zarezerwowanych może się odbyć ponadto w zupełnie nieoczekiwany sposób, którego zapewne nie przewidzieli reprezentanci państw rozwijających się negocjujący treść art. 153 ust. 2 lit. b Konwencji podczas III Konferencji Prawa Morza.

¹³⁸ Por. postanowienia rozdziału 5 (*Transfer technologii*) załącznika do Porozumienia,

¹³⁹ Pod rządami pierwotnego porządku prawnego Konwencji eksplorację i eksploatację obszarów zarezerwowanych mogły prowadzić wyłącznie Przedsiębiorstwo i państwa rozwijające się (por. art. 8 aneksu III do Konwencji).

8.3. OBSZARY ZAREZERWOWANE A OSOBY PRAWNE EFEKTYWNI KONTROLOWANE PRZEZ PAŃSTWO ROZWIJAJĄCE SIĘ – STRONĘ KONWENCJI

Wspominano wcześniej, że grupa podmiotów, którym Konwencja przyznaje przywilej wystąpienia do Organizacji o zatwierdzenie planu pracy obejmującego eksploatację i eksploatację działki zarezerwowanej, to:

„Każde państwo-strona, które jest państwem rozwijającym się, lub każda osoba fizyczna albo prawna, za którą to państwo poręczyło i którą efektywnie kontroluje to państwo lub inne państwo rozwijające się, które jest kwalifikowanym wnioskodawcą, lub każda grupa wymienionych państw bądź osób może powiadomić Organizację o chęci przedstawienia planu pracy zgodnie z artykułem 6 niniejszego aneksu [III – przyp. autora] w odniesieniu do obszaru zarezerwowanego. Plan pracy podlega rozpatrzeniu, jeżeli Przedsiębiorstwo zdecyduje, zgodnie z ustępem 1, że nie zamierza prowadzić działalności w takim obszarze”¹⁴⁰.

Wśród wymienionych wyżej uprzywilejowanych podmiotów uprawnionych do wystąpienia o zatwierdzenie planu pracy w odniesieniu do działki zarezerwowanej szczególną uwagę należy zwrócić na kategorię „osoby prawnej, którą państwo rozwijające się efektywnie kontroluje”¹⁴¹. Konwencja nie dostarcza definicji tego pojęcia, w szczególności nie wyjaśnia, na czym ma polegać to „efektywne kontrolowanie” osoby prawnej przez państwo rozwijające się. Brak uregulowania tego zagadnienia w Konwencji ma zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia kwestii, komu przysługuje uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploatacji i/lub eksploatacji zasobów działki zarezerwowanej. Uprawnienie to ma ogromną wartość, gdyż zwalnia podmiot uprawniony z ponoszenia kosztów i nakładów pracy niezbędnych do zakończenia czasochłonnej i kosztownej fazy poszukiwań, obejmujących w szczególności takie działania, jak zidentyfikowanie działki podmorskiej, oznaczenie jej współrzędnych, a także oszacowanie wartości jej zasobów.

Brzmienie cytowanego wcześniej postanowienia art. 9 aneksu III do Konwencji zdaje się jednoznacznie wskazywać, że intencją jego było uczynienie beneficjentami tego przepisu państw rozwijających się (i jego przedsiębiorstw państwowych) oraz innych (sponsorowanych przez te państwa) podmiotów, które z powodu braku środków finansowych, technicznych i technologicznych stoją na „z góry przegranej pozycji” w konkurencji z państwami rozwiniętymi i koncernami specjalizującymi się w górnictwie podmorskim. Wspomniany art. 9 aneksu III Konwencji odzwierciedla zasadę preferencyjnego traktowania

¹⁴⁰ Art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji.

¹⁴¹ Pomijamy tu wspomniany wyżej ogólny wymóg *poręczenia* za takiego prywatnego inwestora, wynikający art. 153 ust. 2 lit. B Konwencji i art. 4 ust. 1 aneksu III Konwencji. W odniesieniu do omawianej kwestii działek zarezerwowanych poręczenia udziela państwo rozwijające się za osobę fizyczną lub prawną, o której mowa (art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji).

państw rozwijających się. Przywilej ustanowiony w tym przepisie ma służyć wzmocnieniu pozycji wskazanych w nim podmiotów, znajdujących się – jak zakłada Konwencja – w gorszej sytuacji niż państwa rozwinięte oraz spółki i pozostali inwestorzy mający przynależność tych państw, którzy z założenia dysponują wystarczającym kapitałem finansowym i niezbędnym *know-how*.

Jednakże brak precyzji w określeniu uprzywilejowanej kategorii „osoby prawnej, za którą państwo rozwijające się poręczyło i która to państwo efektywnie kontroluje”, może prowadzić do sytuacji, w której przepis art. 9 aneksu III do Konwencji mający na celu „zarezerwowanie” na rzecz wymienionych w nim podmiotów z definicji „upośledzonych” w konkurencji na polu górnictwa głębokomorskiego może posłużyć jako narzędzie zniweczenia tego celu. Na przykład w 2008 r. z wnioskiem o zatwierdzenie planu pracy w zakresie eksploatacji zasobów w jednym z obszarów zarezerwowanych wystąpiły dwie wskazane poniżej spółki, każda z nich utworzona w innym państwie rozwijającym się:

- 1) sponsorowana przez Królestwo Tonga Tonga Offshore Minerals Ltd. będąca spółką-córką kanadyjskiej spółki United Nickel Inc., w której z kolei 51% udziałów posiada światowy potentat w dziedzinie górnictwa,¹⁴²
- 2) Nauru Ocean Resources Inc., sponsorowana przez Republikę Nauru, będąca spółką-córką tejże kanadyjskiej spółki United Nickel Inc., w której z kolei 51% udziałów posiada światowy potentat w dziedzinie górnictwa Nautilus Minerals Inc.¹⁴³.

Każdy z powyższych wniosków odnosi się do konkretności polimetalicznych.

Z dostępnych informacji wynika, że żadne z wyżej wymienionych sponsorujących państw rozwijających się nie posiada udziałów w którejkolwiek ze spółek wnioskujących o zatwierdzenie planów pracy w obszarach zarezerwowanych (Spółki). Jedynym kryterium pozwalającym teoretycznie uzasadnić uznanie Spółek za wskazane w art. 9 ust. 4 aneksu Konwencji „osoby prawne, za które państwo rozwijające się poręczyło, i które to państwo efektywnie kontroluje” jest podleganie przez Spółki prawom tych państw rozwijających się oraz posiadanie statusu rezydenta podatkowego w tych państwach. Właśnie na fakt utworzenia i zarejestrowania obu Spółek w wymienionych państwach oraz podleganie ich prawom wskazuje się we wnioskach jako na okoliczność przesądzającą o spełnieniu przesłanki efektywnego kontrolowania Spółek przez te państwa¹⁴⁴.

Jeżeli powyższe wnioski zostaną przyjęte przez organizację, a tym samym spółki uzyskają zatwierdzenie planów prac w zakresie eksploatacji na wybranych przez siebie działkach zarezerwowanych, zostanie stworzony ważny precedens w sprawie interpretacji pojęcia „efektywnej kontroli”. Skoro Konwencja nie dostarcza własnej definicji, nie ulega wątpliwości, że podmiotem uprawnionym

¹⁴² Dokument ISBA/14/LTC/L.3.

¹⁴³ Dokument ISBA/14/LTC/L.2.

¹⁴⁴ Sekcja 2 akapit 8 dokumentów: ISBA/14/LTC/L.3 oraz ISBA/14/LTC/L.2.

do wykładni pojęcia jest Organizacja. Rodzi się wówczas pytanie, czy akt uznający utworzenie i zarejestrowanie spółki w danym państwie rozwijającym się i podleganie tej spółki prawom tego państwa za spełniające konwencyjne kryterium „efektywnego (skutecznego) kontrolowania” może przybrać formę decyzji Organizacji w przedmiocie zatwierdzenia planu pracy w odniesieniu do działki zarezerwowanej, czy też – ze względu na rangę problemu – powinno to odbyć się w trybie ustanawiania przez Organizację zasad, przepisów i procedur (czyli wtórnego prawa Organizacji), np. w postaci odpowiedniego przepisu Kodeksu Wydobywczego.

Jeżeli spojrzeć na konsekwencje uznania lub odmowy uznania powyższych cech obu Spółek za kwalifikujące je jako „efektywnie kontrolowane” przez odpowiednie państwo rozwijające się, należy uznać, że doniosłość tego zagadnienia nakazuje zastrzec do jego wyjaśnienia tryb właściwy dla ustanawiania prawa wtórnego. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia przesądzi o tym, czy zostanie otwarta kolejna furtka dostępu do prowadzenia działalności górniczej w obszarach zarezerwowanych. Działki te miały stanowić rezerwar zasobów wyłączonych spod działania mechanizmu „kto pierwszy, ten lepszy” (*first come first served*) będącego odbiciem zasady wolności morza pełnego. Uznanie zasobów działek zarezerwowanych jako puli dóbr zarezerwowanych dla państw rozwijających się (i sponsorowanych przez nie podmiotów) miało służyć realizacji zasady wspólnego dziedzictwa ludzkości jako zaprzeczenia klasycznej zasady wolności morza pełnego. Realizacja ta miała następować w drodze urzeczywistnienia jednej z tzw. zasad rządzących Obszarem – zasady popierania rzeczywistego udziału państwa rozwijających się w działalności w Obszarze¹⁴⁵. Waler uprzywilejowanego dostępu państw rozwijających się¹⁴⁶ do działek zarezerwowanych przybrał na znaczeniu, odkąd inna zasada rządząca Obszarem – zasada transferu technologii, mająca na celu wzmocnienie pozycji tych państw w konkuroaniu z państwami rozwiniętymi, przestała odgrywać praktyczną rolę wskutek uchylenia stosowania przepisu przewidującego przymusowe przekazywanie technologii¹⁴⁷. Można powiedzieć, że obecnie rzeczywisty udział państw rozwijających się w działalności w Obszarze może być zagwarantowany tylko dzięki funkcjonowaniu systemu rezerwacji działek. „Zamrażając” na pewien okres uprawnienia do podjęcia działalności na tych działkach przez państwa rozwinięte (i koncerny), system *site banking* dawał znajdującym się na słabszej pozycji państwom rozwijającym się dodatkowy czas, mający zapobiec monopolizacji działalności w Obszarze przez bogatszą część społeczności międzynarodowej, pozwalający „zebrać siły” niezbędne do podjęcia operacji głębokomorskich (technologie górnicze i środki finansowe). Jeżeli się okaże, że wnioski o zatwierdzenie planów pracy w obszarach zarezerwowanych będą

¹⁴⁵ Art. 148.

¹⁴⁶ Oraz ich przedsiębiorstw państwowych, a także sponsorowanych przez te państwa podmiotów.

¹⁴⁷ Zob. s. 6 wyżej.

mogły składać – i otrzymywać ich zatwierdzenie – spółki–córki bogatych koncernów, których jedyną więzią łączącą z państwami rozwijającymi się będzie miejsce ich rejestracji czy inkorporacji oraz okoliczność podlegania miejscowym prawom, wówczas może spełnić się powiedzenie, że „biedni posiadają ziemię, ale nie jej bogactwa naturalne”.

W ramach takiego scenariusza rzeczywistą korzyścią odniesioną przez rozwijające się państwo goszczące mogą się okazać jedynie wpływy z tytułu podatków należnych od spółki oraz zapewne także pewien przepływ wiedzy technicznej, wynikający z zatrudnienia miejscowych pracowników. Można oczywiście oczekiwać, że państwa rozwijające się będą chciały uzyskać od zagranicznych inwestorów dodatkowe koncesje w zamian za udzielenie poręczenia, o którym mowa w art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji. Praktyczna wartość tych korzyści nie jest jednak dziś możliwa do oceny. Gdyby doszło do otwarcia obszarów zarezerwowanych dla spółek zarejestrowanych bądź mających siedzibę w państwach rozwijających się, lecz będących częścią międzynarodowych holdingów generujących przepływy finansowe do państw rozwiniętych, można by się zastanawiać, czy można jeszcze mówić o funkcjonowaniu zasady popierania rzeczywistego udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze. Można wyobrazić sobie skrajną sytuację, w której wszystkie zidentyfikowane działki podmorskie będą eksplorowane bądź eksploatowane przez państwa rozwinięte, przedsiębiorstwa państwowe i prywatnych inwestorów mających przynależność do tych państw oraz przez zależne od wymienionych podmiotów spółki mające siedzibę lub zarejestrowane w państwach rozwijających się – przy jednoczesnej całkowitej nieobecności tych ostatnich państw. Mając na uwadze niedoinwestowanie Przedsiębiorstwa – jako potencjalnego uprzywilejowanego inwestora – nie należy oczekiwać, by w przewidywalnej przyszłości włączyło się ono aktywnie w działalność w Obszarze. Co więcej, realizacja powyższego scenariusza może prowadzić do całkowitego i trwałego wyeliminowania Przedsiębiorstwa z udziału w operacjach wydobywczych. Jak wspomniano powyżej, Porozumienie przewiduje, że „kontrahent, który wniósł do Organizacji określony obszar jako zarezerwowaną działkę, ma prawo pierwszeństwa wejścia do układu *joint-venture* z Przedsiębiorstwem dla eksploracji i eksploatacji tej działki. Jeżeli Przedsiębiorstwo nie złoży wniosku o zatwierdzenie planu pracy w zakresie działalności w stosunku do takiej zarezerwowanej działki w ciągu 15 lat od rozpoczęcia jego działania, niezależnie od Sekretariatu Organizacji, lub w ciągu 15 lat od dnia, w którym działka ta została zarezerwowana dla Organizacji, w zależności od tego, co nastąpiło później, kontrahent, który wniósł działkę, ma prawo do ubiegania się o plan pracy na tę działkę, z zastrzeżeniem, że oferuje w dobrej wierze włączenie Przedsiębiorstwa jako partnera *joint-venture*”¹⁴⁸. Możliwość skorzystania przez inwestora

¹⁴⁸ Ust. 5 rozdziału 2 (*Przedsiębiorstwo*) załącznika do Porozumienia.

z uprawnienia do eksploatacji działki zarezerwowanej uzależniona jest od zaoferowania Przedsiębiorstwu współpracy w ramach tego przedsięwzięcia. Wizja takiego przymusowego *joint-venture* może zniechęcić inwestora do podejmowania jakichkolwiek przedsięwzięć. Jeżeli inwestor stanie przed alternatywną możliwością utworzenia spółki, która poprzez rejestrację lub inkorporację w państwie rozwijającym się zostanie zakwalifikowana jako należąca do kategorii osoby prawnej znajdującej się pod efektywną kontrolą tego państwa – i przez to uprzywilejowana w dostępie do działki zarezerwowanej bez udziału Przedsiębiorstwa, jego wybór może być przesądzony. Równałoby się to utożsamieniu zasady wspólnego dziedzictwa ludzkości ze swego rodzaju zasadą wolności morza pełnego drugiej generacji, różniącą się od swego wzorca nie tyle zapewnieniem efektywnego udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze, lecz przeznaczeniem części wpływów z tej działalności na rzecz organizacji i za jej pośrednictwem na rzecz ludzkości.

W dzisiejszych realiach zasada wspólnego dziedzictwa ludzkości to przede wszystkim zapobieganie monopolizacji działalności w Obszarze oraz prawnomiędzynarodowy reżim pozwalający uniknąć chaosu konkurujących roszczeń, którego tak obawiali się przedstawiciele nauki prawa morza pod rządami konwencji o morzu pełnym.

Wyjaśnienie powyższego zagadnienia sprowadza się w istocie do dokonania wykładni przepisu art. 9 ust. 4 aneksu III konwencji – wykładni, która wywrze jednocześnie wpływ na sposób interpretacji treści zasady wspólnego dziedzictwa ludzkości. Potencjał przeobrażenia treści zasady WDL dokonanego w drodze rekonstrukcji znaczenia zapisu art. 9 ust. 4 aneksu III Konwencji powoduje, że ustalenie, czy kategoria uprzywilejowanych przez ten przepis podmiotów obejmuje spółki zależne zakładane w państwach rozwijających się przez inwestorów pochodzących z państw rozwiniętych, powinno nastąpić w trybie właściwym dla tworzenia prawa wtórnego Organizacji. Tryb ten wymaga podjęcia przez Radę uchwały większością dwu trzecich członków obecnych i głosujących, z zastrzeżeniem braku sprzeciwu większości członków jednej z pięciu izb Rady¹⁴⁹ (podczas gdy zatwierdzenie zalecenia Komisji Prawnej i Technicznej w sprawie zatwierdzenia planu pracy dokonywane jest niemal automatycznie, chyba że sprzeciwi się temu większość dwu trzecich członków obecnych i głosujących w każdej z pięciu izb Rady¹⁵⁰), a następnie uchwalone przez Radę Kodeksy Wydobywcze powinny zostać zatwierdzone przez Zgromadzenie Organizacji¹⁵¹. Należy dodać, że procedura uchwalania Kodeksów Wydobywczych przewiduje pierwszoplanowy udział Komisji Prawnej i Technicznej, do której uprawnień należy opracowanie i przełożenie Radzie projektów Kodeksów Wydobywczych „z uwzględnieniem wszystkich odpowiednich

¹⁴⁹ Ust. 5 rozdziału 3 (*Podjęcie decyzji*) załącznika do Porozumienia.

¹⁵⁰ Ust. 11 lit. a rozdziału 3 (*Podjęcie decyzji*) załącznika do Porozumienia.

¹⁵¹ Art. 160 ust. 2 lit. f (ii).

czynników, łącznie z ocenami ekologicznych skutków działalności w Obszarze”¹⁵².

W obu sprawach wszczętych na wniosek złożony przez Tonga Offshore Minerals Ltd. oraz Nauru Ocean Resources Inc. Komisja Prawna i Techniczna powinna zatem uznać się za niewłaściwą do zadecydowania, czy zawarte w tych wnioskach twierdzenia o podleganiu ww. spółek „efektywnej kontroli” ze strony odpowiednio: Królestwa Tonga i Republiki Nauru są właściwe na gruncie Konwencji, i w konsekwencji zalecić Radzie odrzucenie obu planów pracy¹⁵³.

Należy wspomnieć, że w maju 2009 r. Sekretariat Organizacji otrzymał od obydwu spółek oświadczenie, że w świetle obecnej światowej sytuacji gospodarczej postanowiły one wystąpić do Organizacji o odłożenie rozpatrzenia wniosków o zatwierdzenie planów pracy w odniesieniu do obszarów zarezerwowanych.

ACCESS TO RESERVED LOTS IN COASTAL TERRITORIAL WATERS – THE CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA (1982) (Summary)

The UN Convention on the Law of the sea (1982) establishes that the bottom (and what lies beneath it) of seas and oceans which are outside the state jurisdiction known as territorial waters, and its resources belong to all humanity. The Convention distinguishes three consecutive phases of activities that are focused on resources that lie within coastal territorial waters: a. search; b. exploration; c. exploitation.

Access to reserved lots is restricted. Developing states were granted 15 years precedence over other investors. A company was granted 15 years to decide if it wished to start activities on that lot. The contracting party is also obliged to offer a company participation in the activities on reserved lots as partners in a joint venture. This is connected with the sharing among partners of extraction rights (rights to minerals extracted from territorial waters).

Co-operation within the framework of a joint venture with an investor, professionally prepared to conduct activities in territorial water, especially well allows a business to use the partner's knowledge, technology and experience in deep-sea mining.

The author considers that developed states will dominate in the beginning phase of future exploration and exploitation of coastal territorial waters.

---

¹⁵² Art. 165 ust. 2 lit. f.

¹⁵³ Ust. 11 lit. a rozdziału 3 (*Podejmowanie decyzji*) załącznika do Porozumienia.